

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ VATANDAŞLIK
OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

Melike Kızılkaya

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

MAYIS, 2025

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 12 (on iki) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Melike

Soyadı : Kızılkaya

Bölümü : Sosyal Bilgiler Eğitimi

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık

Düzeylerinin İncelenmesi

İngilizce Adı : Examining the Citizenship Literacy Levels of Social Studies

Teacher Candidates

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yaralandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Melike Kızılkaya

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Melike KIZILKAYA tarafından hazırlanan “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/ oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Mehmet Ali Çakmak

(Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Başkan: Prof. Dr. Cemil Cahit Yeşilbursa

(Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Fatma Akcan

(Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 23/05/2025

Bu tezin Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Şaban Çetin

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Tez sürecimde yanımda olan, beni destekleyen, bilgi birikimini benimle paylaşan, rehber olan lisans ve lisansüstü hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Mehmet Ali Çakmak'a, tez sürecimde yardımlarını esirgemeyen, yol gösteren lisans ve lisansüstü hocam, kıymetli jüri üyem Prof. Dr. Cemil Cahit Yeşilbursa'ya, veri toplama sürecimde yardımcı olan değerli hocalarıma, kıymetli fikirleriyle tezime katkıda bulunan jüri üyem Dr. Öğr. Üyesi Fatma Akcan'a ve geleceğin sosyal bilgiler öğretmenlerine, son olarak da her zaman desteklerini hissettiğim değerli aileme sonsuz teşekkür ederim.

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ VATANDAŞLIK OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Melike Kızılkaya

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Mayıs 2025

ÖZ

Bu araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeylerini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 2024-2025 eğitim-öğretim yılı güz döneminde bir devlet üniversitesinde öğrenim gören 199 sosyal bilgiler öğretmen adayıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri “Kişisel Bilgi Formu” ve Karadağ ve Kapusızoğlu (2022) tarafından geliştirilen “Vatandaşlık Okuryazarlığı Ölçeği” aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 27 paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Verilerin analizinde bağımsız örneklem t testi, tek yönlü ANOVA gibi parametrik testler; Mann-Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testi gibi parametrik olmayan testlerden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular neticesinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri yüksek olduğu sonucu tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyinin ilgi, hak arama ve eylem alt boyutunda, üniversiteye başlamadan önce yaşanan yerleşim birimi, anayasal çerçevede temel hak ve özgürlükleri bilme durumunun eylem alt

boyutunda, sivil toplum kuruluşuna üye olma, siyasal etkinliklere katılım durumunda ve karşılaşılan bir sorunu belirtmek için dilekçe yazma durumunun bilgi alt boyutunda anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte baba eğitim düzeyinin bilgi alt boyutunda, anayasal çerçevede temel hak ve özgürlükleri bilme durumunun bilgi, ilgi ve hak arama alt boyutunda ve karşılaşılan bir sorunu belirtmek için dilekçe yazma durumunun ilgi, eylem ve hak arama alt boyutunda anlamlı bir farklılık oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Vatandaşlık okuryazarlığı, sosyal bilgiler, öğretmen adayı.

Sayfa Adedi : xv + 74

Danışman : Prof. Dr. Mehmet Ali Çakmak

EXAMINING THE CITIZENSHIP LITERACY LEVELS OF SOCIAL STUDIES TEACHER CANDIDATES

(M.S. Thesis)

Melike Kızılkaya

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

May 2025

ABSTRACT

The purpose of this research is to examine the civic literacy levels of social studies teacher candidates. For this purpose, the survey model, one of the quantitative research methods, was employed. The study was conducted with 199 pre-service social studies teachers studying at a state university during the fall semester of the 2024-2025 academic year. The data of the study were collected through ‘Personal Information Form’ and ‘Citizenship Literacy Scale’ developed by Karadağ and Kapusizoğlu (2022). The collected data were analyzed using the SPSS 27 package program. In the data analysis, parametric tests such as the independent samples t-test and one-way ANOVA, as well as non-parametric tests such as the Mann-Whitney U test and Kruskal-Wallis H test, were used. The analysis results revealed that pre-service social studies teachers had high levels of citizenship literacy. It was determined that gender, grade level, mother’s education level, and father’s education level did not create a significant difference in the sub-dimensions of interest, seeking rights, and action. Similarly, the residential area where students lived before starting university and their knowledge of fundamental rights and freedoms within the constitutional framework did not lead to significant differences in the action sub-

dimension. Additionally, being a member of a non-governmental organization, participating in political activities, and writing a petition to report a problem did not result in significant differences in the knowledge sub-dimension. However, father's education level was found to have a significant effect on the knowledge sub-dimension. Furthermore, knowledge of fundamental rights and freedoms within the constitutional framework significantly influenced the knowledge, interest, and seeking rights sub-dimensions. Writing a petition to report a problem also created significant differences in the interest, action, and seeking rights sub-dimensions.

Key Words : Citizenship literacy, social studies, teacher candidate.

Page Number : xv + 74

Supervision : Prof. Dr. Mehmet Ali akmak

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ	xiii
SİMGELER ve KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Varsayımlar	5
1.5. Sınırlılıklar.....	5
1.6. Tanımlar.....	6
BÖLÜM II.....	7

KURAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Vatandaşlık	7
2.2. Vatandaşlık Eğitimi	10
2. 3. Okuryazarlık Becerileri.....	14
2. 4. Vatandaşlık Okuryazarlığı	15
2.5. Sosyal Bilgiler Eğitiminde Vatandaşlık ve Vatandaşlık Okuryazarlığı	17
2.5.1. Sosyal Bilgiler Eğitiminde Vatandaşlık	17
2.5.2. Sosyal Bilgiler Eğitiminde Vatandaşlık Okuryazarlığı.....	21
BÖLÜM III	26
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	26
3.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	26
3.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	30
BÖLÜM IV	33
YÖNTEM.....	33
4.1. Araştırmanın Modeli.....	33
4.2. Çalışma Grubu	33
4.3. Verilerin Toplanması	35
4.3.1. Kişisel Bilgi Formu	35
4.3.2. Vatandaşlık Okuryazarlığı Ölçeği	36
4.4. Verilerin Analizi	37
BÖLÜM V	39
BULGULAR ve YORUM.....	39
5.1. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Nedir?	39
5.2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Cinsiyete Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?.....	43

5.3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Sınıf Düzeyine Göre İstatistiksel Olarak Anlamli Farklılık Göstermekte Midir? ...	44
5.4. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Anne Eğitim Düzeyine Göre İstatistiksel Olarak Anlamli Farklılık Göstermekte Midir?	45
5.5. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Baba Eğitim Düzeyine Göre İstatistiksel Olarak Anlamli Farklılık Göstermekte Midir?	47
5.6. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Üniversiteye Başlamadan Önce Yaşadıkları Yerleşim Birimine Göre İstatistiksel Olarak Anlamli Farklılık Göstermekte Midir?	49
5.7. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Anayasal Çerçeve de Temel Hak ve Özgürlükleri Bilme Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamli Farklılık Göstermekte Midir?	50
5.8. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Sivil Toplum Kuruluşlarına Üye Olma Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamli Farklılık Göstermekte Midir?	51
5.9. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Siyasal Etkinliklere Katılma Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamli Farklılık Göstermekte Midir?	52
5.10. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Karşılaştıkları Bir Sorunu Belirtmek İçin Dilekçe Yazma Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamli Farklılık Göstermekte Midir?	53
BÖLÜM VI	55
SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER	55
6.1. Sonuç ve Tartışma	55
6.2. Öneriler	60
KAYNAKLAR.....	61
EK 1. Veri Toplama Araçları.....	70

EK 2. Vatandaşlık Okuryazarlığı Ölçeği	71
EK 3. Vatandaşlık Okuryazarlığı Ölçeği Kullanım İzni	73
EK 4. Etik Komisyonu İzin Yazısı	74

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Vatandaşlık Okuryazarlığı Bütünleşik Beceriler ve Süreç Bileşenleri</i>	16
Tablo 2. <i>2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde Vatandaşlık Okuryazarlığının Yer Aldığı Öğrenme Alanları</i>	22
Tablo 3. <i>2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Vatandaşlık Okuryazarlığı ile İlgili Öğrenme Çıktıları</i>	24
Tablo 4. <i>Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler</i>	34
Tablo 5. <i>Vatandaşlık Okuryazarlığı Ölçeğine Ait Normallik Testi Verileri</i>	37
Tablo 6. <i>Vatandaşlık Okuryazarlık Ölçeğine İlişkin Katılımcı Görüşleri Dağılımı</i>	40
Tablo 7. <i>Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi ve Bağımsız T Testi Sonuçları</i>	44
Tablo 8. <i>Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Sınıf Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi ve Tek Yönlü Anova Sonuçları</i>	45
Tablo 9. <i>Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi ve Tek Yönlü Anova Sonuçları</i>	46
Tablo 10. <i>Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi ve Tek Yönlü Anova Sonuçları</i>	48

Tablo 11. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Üniversiteye Başlamadan Önce Yaşadıkları Yerleşim Birimi Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi ve Tek Yönlü Anova Sonuçları.....	50
Tablo 12. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Anayasal Çerçeve de Temel Hak ve Özgürlüklerini Bilme Durumu Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi ve Bağımsız T Testi Sonuçları.....	51
Tablo 13. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Sivil Toplum Kuruluşlarına Üye Olma Durumu Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi ve Bağımsız T Testi Sonuçları	52
Tablo 14. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Siyasal Etkinliklere Katılma Durumu Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi ve Bağımsız T Testi Sonuçları	53
Tablo 15. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Karşılaştıkları Bir Sorunu Belirtmek İçin Dilekçe Yazma Durumu Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi ve Bağımsız T Testi Sonuçları	54

SİMGELER ve KISALTMALAR LİSTESİ

MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences
SS	Standart Sapma
n	Katılımcı Sayısı
p	Anlamlılık Düzeyi
%	Yüzde
$\bar{x}$	Aritmetik Ortalama

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Eğitim ailede başlayarak okulda devam eden bir süreç olmuştur. Bu süreçte gerek ebeveynlerin gerek öğretmenlerin rol model davranışlar sergilemesi önem arz etmektedir. Böylece üretken, sorunlara duyarlı ve çözüm üreten aktif bireylerin toplumda yer alması söz konusu olacaktır.

Eğitim sisteminin temel amacı iyi insan, iyi vatandaş yetiştirerek bireylerin toplumsal uyumunu sağlarken aynı zamanda onlara çağın gerektirdiği yeni bilgi, beceri ve tutumu kazandırmaya da çalışmaktadır. Bu durum toplumlar için vatandaşlık kavramını merkezi bir konuma taşımıştır (Akyıldız, 2012, s. 70). Vatandaş; bilgi, değer, beceri ve olumlu tutumun yanı sıra katılımcılık niteliklerine sahip olan etkin bireylere denilmektedir (Ünal, 2019, s. 3). Vatandaşlık kavramı bir devletin varlığını doğrudan ilgilendiren bir konudur. Modern devletlerde vatandaşların devlet içindeki yeri ve konumu kanunlar kapsamında belirlenir ve bu çerçevede bireylerin vatandaşlık statüsü kazanması sağlanmış olur (Ekici,

2018, s. 6). Vatandaşlık adalet, saygı, sorumluluk gibi insani değerlere sahip bir şekilde yaşamının yanı sıra birlikte yaşamayı da gerekli kılmaktadır. İçinde yaşadığımız dünyanın çağdaş toplumları haklarını bilen, sorumluluk sahibi, karar alma ve verme süreçlerinde etkin rol oynayan ve eleştirel düşünebilen bireylerden oluşmaktadır (Ünal, 2019, s. 9). Vatandaşlık birey ile devlet arasındaki ilişkilerin belirlenmesi sonucu oluşan hukuksal bir bağıdır (Bıçak, 2018, s. 5).

Çağdaş devletler; nitelikli vatandaşlardan oluşan bir toplum düzeyine ulaşmak için toplumsal mutabakatların temel dayanağını oluşturan anayasalarını zamanın şartlarına göre tanzim ederek işe başlayıp vatandaşlık eğitimi ile de etkin vatandaşın demokratik değerleri benimsemesini, evrensel konulara duyarlılığını, karar verme ve problem çözme becerisini geliştirmeyi hedeflemiştir (Güven, 2021, s. 42). Vatandaşlık eğitimi ile günümüz devletleri vatan bilincine sahip, içinde yaşadığı toplumun değerlerine bağlı, evrensel değerleri bilen, yaşadığı çevreye ve dünyaya duyarlı, tüm insanlara ve insan haklarına saygılı bireylerden oluşan bir ideal topluma sahip olmayı hedeflemektedir. Bunları gerçekleştirmeyi hedefleyen devletler vatandaşlık eğitimine daha fazla özen göstermektedir. Günümüz devletlerinin öğretim programları incelendiğinde vatandaşlık eğitiminin belirgin bir şekilde öne çıkarıldığı derslerin sosyal bilimler temelli dersler olduğu bunlar arasında ise sosyal bilgiler dersinin bu amaç doğrultusunda daha ideal bir ders olduğu görülür (Ünal, 2019, s. 17). Çünkü birçok devletin öğretim programında vatandaşlık eğitimi sosyal bilgiler eğitiminin bir parçası olarak görülmektedir (Gökçınar, 2022, s. 27). Türkiye’de de sosyal bilgiler dersinin önemli amaçlarından biride iyi vatandaş yetiştirmek olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Öğretim Programı’nda bireyin etkin bir vatandaş olarak hayatın içinde olması ve toplumdaki sorunların çözümü için uğraş vermesi gerekliliği vurgulanmaktadır. Aynı zamanda gelecek nesillere etkili birer vatandaşlık bilincinin aktarılması da sosyal bilgiler dersinin önemini ortaya koymaktadır (Demir, 2016, s. 2).

21. yüzyılda, vatandaşlık ve vatandaşlık eğitiminin anlamlarından olan dönüşümler küresel sorunlara uygun olabilecek bir vatandaş yetişmesine olan ihtiyacı ortaya çıkararak yeni yaklaşımların oluşmasını sağladığı görülmektedir (Bulut, 2023, s. 6). Sosyal bilgiler dersi için 2018 yılında güncellenen öğretim programında ulusal ve uluslararası düzeyde Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde yetkinlikler belirlenmiş olup, sekiz anahtar yetkinlikten birisi de vatandaşlıkla ilgili yetkinliktir. Vatandaşlıkla ilgili yetkinlikte “bireyleri demokratik, aktif

katılım kararlılığına sahip bir şekilde yaşama katılmaları için donatılması sağlanmalıdır” şeklinde ifade edilmektedir (MEB, 2018, s. 4). Bu kapsamda sosyal bilgiler dersi disiplinler arası bir ders olup vatandaşlık konusu da diğer öğrenme alanları içinde bütünleştirilmiş bir şekilde yer bulmuştur (MEB, 2018, s. 9). Sosyal bilgiler dersinin amaçları vatandaşlık eğitiminin amaçları ile örtüşmektedir. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (SBDÖP) özel amaçlarında olan haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, milli bilince sahip olup vatanını, milletini seven ve katılımın önemine inanan, yaşamı demokratik kurallara göre düzenleyen bireylerin yetiştirilmesinden söz edilmektedir (MEB, 2018, s. 7). MEB tarafından, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli olarak adlandırılarak kamuoyuna açıklanan ve onaylanarak aşamalı olarak uygulamaya konulan 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (SBDÖP)’nda önceki programlardan farklı olarak “vatandaşlık okuryazarlığı” becerisine yer verilmiş olup bu perspektifle öğrencilere sosyal hayat becerileri kazandırılmasının amaçlandığı vurgulanmıştır (MEB, 2024, s. 6).

Okuryazarlık kavramı, temel düzeyde okuma yazma bilme, hayatta ihtiyaç duyulan ilgili becerileri edinme ve bu becerileri yeri geldiğinde kullanma yetisine sahip olma anlamını taşımaktadır (Kuş, 2013, s. 208). Okuryazarlık çeşitlerinden birisi olan vatandaşlık okuryazarlığı bireyin karar alma süreçlerine katılımını, toplumsal sorunlara yönelik çözüm üretmesini sağlayan beceri ve yetenekleri kapsamaktadır (Karadağ & Kapusizoğlu, 2022, s. 44). Toplumsal yapıdaki değişimler eğitim programlarını doğrudan etkilemektedir. Beklenen davranışlar sadece hak ve sorumluluklarını bilen bireylerin ötesinde sorunlara çözüm üreten, araştıran, hakkını arayan ve muhafaza eden, sorumluluk sahibi olup, etkin bir dünya vatandaşlığının olması gerektirir. Bu hedefler ve beklentiler doğrultusunda sosyal bilgiler dersinin ve öğretim programının yanı sıra bunun öğrencilere aktarımının gerçekleşmesini sağlaması beklenen öğretmenin de yeterli bilgi, beceri ve donanıma sahip olması önemlidir (Güven, 2021, s. 55). Bu kapsamda geleceğin öğretmenleri olacak olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeylerinin incelenerek sonuçlarının ortaya konulması büyük önem taşımaktadır. Bu araştırmanın problem cümlesi “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri nedir?” bu gereklilikten oluşturulmuştur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeylerini incelemektir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıda yer alan alt problemlere yanıt aranmıştır:

1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri nedir?
2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
4. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri anne eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
5. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri baba eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
6. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri üniversiteye başlamadan önce yaşadıkları yerleşim birimine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
7. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri anayasal çerçevede temel hak ve özgürlükleri bilme durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
8. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri sivil toplum kuruluşlarına üye olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
9. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri siyasal etkinliklere katılma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
10. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri karşılaştıkları sorunu belirtmek için dilekçe yazma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Değişen dünya koşulları ve yaşanan gelişmeler nedeniyle küresel sorunlara uyum sağlayabilecek vatandaşların yetiştirilmeye çalışılması söz konusudur. Programın öngördüğü kendini iyi ifade edebilen, haklarını arayan, karar alma yetisine sahip, eleştirel düşünebilen, özgüven sahibi bireylerin yetiştirilmesi hedefleri vatandaşlık okuryazarlığı becerisinin önemini artırmıştır. İnsan sosyal bir varlıktır ve toplum içerisindeki kurallara uymak durumundadır. 2024 SBDÖP içerisinde vatandaşlık okuryazarlığının yer alma durumu bu konunun önemli oluşunu göstermektedir.

Literatür incelendiğinde vatandaşlık okuryazarlığı ile ilgili olarak yapılan araştırmaların sınırlı sayıda olduğu tespit edilmiştir. Eğitim alanındaki araştırmaların ise genellikle vatandaş ve vatandaşlık eğitimi üzerine yönelik olduğu gözlemlenmiştir (İkinci, 2016; Acar, 2018; Ak, 2018; Bıçak, 2018; Ekici, 2018; Demirbaş & Aydınözü, 2020; Çolak & Öztürk, 2022). Bu nedenle yapılacak olan bu araştırmanın eğitim alanına ve sosyal bilgiler eğitimi perspektifine katkı sağlayacağı, ayrıca yeni 2024 SBDÖP’nda bir beceri olarak vurgulanan vatandaşlık okuryazarlığı becerisinin önemli bir boyutuna ışık tutacağı düşünülmektedir.

1.4.Varsayımlar

Araştırma kapsamında çalışmaya katılan katılımcıların içtenlikle ve samimiyetle veri toplama aracında yer alan soruları cevapladığı varsayılmıştır.

1.5.Sınırlılıklar

- Araştırma 2024-2025 eğitim- öğretim yılı ile sınırlıdır.
- Araştırma çalışma grubunda yer alan sosyal bilgiler öğretmen adayları ile sınırlıdır.
- Araştırma veri toplama aracında yer alan sorularla sınırlıdır.

1.6.Tanımlar

Vatandaş: Yurttaş olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2024).

Vatandaşlık: Birey ile devlet arasında bir bağ oluşturarak sürekli gelişim halinde olan bir durum olarak ifade edilmektedir (Ünal, 2019, s. 4).

Okuryazarlık: Okuryazar olma durumu olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2024).

Vatandaşlık Okuryazarlığı: Bireylerin etkin bir vatandaş olarak sorunlara karşı çözüm üretmelerini, karar alma süreçlerinde aktif rol oynamalarının gerçekleşmesini sağlayan bir beceridir (Karadağ & Kapusızoğlu, 2022, s. 44).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Vatandaşlık

Tarih boyunca vatandaşlık kavramı, bireyler tarafından talep edilen haklar ve devletler tarafından verilen bir statü ve kimlik niteliğinde olmuştur. 19. yüzyılın sonları 20. yüzyılın başlarında dilimizde yer alan vatandaşlık kavramı, devlet ve birey arasındaki yasal ilişkinin somut bir göstergesidir (Polat, 2011, s. 129-132). Osmanlı Devleti'nde yaşayan insanlar arasında Müslüman olup olmamaya dayanan önemli statü farkları vardı. (Aybay, 2006, s. 68). Osmanlı devlet literatüründe idare edilen halklara vatandaş veya yurttaş kavramları yerine kul, taife, tebaa, reaya, millet ifadeleri kullanılmıştır (Yılmaz, 2002, s. 97). 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı ile Osmanlı Devleti'nde idare edilen halklar için eşit uyrukluğa doğru olumlu bir anlamda evrimleşme yolu açıldığı görülmektedir. 1869 yılında kabul edilen Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi ile tebaayı yurttaşlaştırma açısından önemli bir adım atılmıştır (Altunya, 2003, s. 2). Yeni Türk devletinde tebaa yerine vatandaşlık kavramı, Cumhuriyetin ilanının hemen ardından kabul edilerek yürürlüğe giren 1924 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ile Türk hukukuna anayasa düzeyinde girmiş ve Türk Vatandaşlığı Kanunu ile 1928 yılında yapılan düzenlemelerde açıkça vurgulanmıştır (Aybay, 2006, s. 70). Osmanlı Devleti'nden günümüze kadar olan vatandaşlık anlayışının geçirmiş olduğu süreçte vatandaşlık kavramının idare edilenler nezdinde devlet ideolojisini pekiştirmek için kullanılan bir araç olduğu ifade edilebilir (Polat, 2011, s. 155).

Vatandaş; 1789 Fransız Devrimi ile siyasi bir anlam taşımaya başlamış olup, devletin unsurlarından birisi olan halkı oluşturan bireyleri içermektedir (Yılmaz, 2002, s. 109-110).

Devrimin ardından bireylerin ülke yönetiminde söz sahibi olmaları sonucu yönetim biçimleri değişmiş, devletin de vatandaşa karşı bireyler gibi hak ve ödevlerinin olduğu kabul görmüştür. Ülke yönetiminde yöneticisini seçen bireyler hukuki ve siyasi olarak vatandaş, yurttaş olarak anlam kazanmıştır (Yılmaz, 2002, s. 98).

Vatandaşlık ise aynı şehri paylaşan veya şehirlerde bir arada yaşayan anlamına gelen “civitas” kavramına dayanmaktadır. Civitas Latince bir kavram niteliğindedir (Kuş, 2019, s. 445). Civitas kavramı Antik Yunan’da temellerinin atılmasıyla şehirli, şehre ait olan anlamında kullanılmıştır. Roma’da vatandaşlık, Antik Yunan’daki anlamından farklı olarak günümüzdeki anlamına yakın bir şekilde hukuki bir statü haline dönüşmüştür. Vatandaşlık sadece şehirlerde ayrıcalıklı bir statü niteliğinde olmuştur (Kuş, 2020, s. 1-5). Vatandaşlık Türk Dil Kurumu sözlüğüne (TDK) göre “Yurttaşlık” anlamına gelmektedir (TDK, 2024). TDK’ye göre yurttaşlık ise “Yurttaş olma, bir yurttan doğup büyüme veya yaşamış olma durumu; vatandaşlık” olarak ifade edilmektedir (TDK, 2024).

Vatandaşlık insan topluluğunun bir toprak parçası üzerinde belli hukuk düzenine göre yaşamasıyla ortaya çıkan bir kavram niteliğindedir (Töre, 2017, s. 590). Birey ile devlet arasında kurulan vatandaşlık bağının temelinde vatan ve yurt kavramları bulunmaktadır. Bu kavramlar birey ile devlet arasındaki ilişkinin olduğunu gösterir (Töre, 2017, s. 563). Vatandaşlık bağımsız olan bir devlete ait olmayı ve devletle birey arasında olan hukuki bir bağı göstermektedir (Yılmaz, 2002, s.109; Yiğit, 2019, s. 26). Vatandaş devletin verdiği hakları kullanarak devlete çeşitli ödevlerle bağlılık gösterir (Faiz, 2018, s. 182). Vatandaşlığa sahip olan birey hiçbir devlet vatandaşlığına sahip olmayan veya başka devletlerin vatandaşlığına sahip olan bireylerden ayrılmaktadır (Töre, 2017, s. 589). Vatandaşlık kavramının sınırları anayasa metinleriyle belirlenmiştir (Ulutaş, 2014, s. 78). Vatandaşlık kişinin doğumu ile birlikte elde edilen bir hak olup, vatandaşlığın elde edilişi ülkelerin kanunlarına göre belirlenmektedir (Yiğit, 2019, s. 25). Vatandaşlık kişilerin yasal haklara, hak ve özgürlüklere sahip olması anlamına gelmektedir (Yılmaz, 2002, s. 110). Vatandaşların bağlı oldukları devlet yasalarına uygun olarak tanımlanmış hak ve sorumlulukları mevcuttur. Hak ve sorumluluklar devletten devlete, yönetim şekline ve o devlette yaşayan insanların kültürlerinden dolayı farklılık göstermektedir (Akdağ & Taşkaya, 2010, s. 90). Birey, hukuk düzeninin kendisine tanıdığı haklardan yararlanırken yine bu düzenlemelerin üzerine yüklediği sorumlulukları da yerine getirir (Töre, 2017, s. 569). Vatandaşlık, bireylerin haklarının bilmesinin yanı sıra sorumluluk, adalet, saygı,

eleştirel bir bakış açısı, katılım gibi süreçleri de içine alan çok boyutlu bir kavram olma özelliğini de taşımaktadır (Ünal, 2019, s. 9). Birey bir toplum içerisinde yaşadığı için diğer insanlara karşı da sorumlulukları olduğu gibi onların haklarına saygı göstermek durumundadır (Kıncal, 2015, s. 193).

Vatandaşlık, bireyin doğumundan ölümüne kadar olan süreçte devam edip değişmez bir nitelikte olduğu anlamını da taşımamalıdır. Günümüzde birey istediği zaman devletlerin kurallarına uymak şartıyla bağlı bulunduğu devlet ile ilişkisini keserek başka bir devletin vatandaşlığını kazanabilmesi mümkün görülmektedir (Töre, 2017, s. 576). Vatandaşlık iki şekilde ifade bulmaktadır. Asli vatandaşlık, doğumla kazanılan vatandaşlık olup kan ve doğum yeri esasına göre iki türde ifade edilmektedir. Müktesep vatandaşlık ise evlenme, evlat edinme, vatandaşlığa alınma, göç veya arazi terk ve ilhakları ile ahali mübadelesi gibi sonradan elde edilen vatandaşlığı meydana getiren sebepler olarak ifade edilmektedir (Yiğit, 2019, s. 26). Bireylerin sonradan vatandaşlık kazanmasında evlat edinme, evlilik ve sonradan kazanılan vatandaşlığa ilişkin durumlarda kamu düzeni ve milli güvenlik öncelikli ölçüt olarak yer almaktadır (Bilge, 2020, s. 147). Vatandaşlığın içinde aidiyet, katılma, dâhil olma, sosyal bağlılık gibi kimliği oluşturan duygular yer almaktadır (Töre, 2017, s. 557). Bireyin aidiyetini gösteren vatandaşlık ait olunan devlet düzeni veya topluma uyumunu ve hayata olan bakış açısının şekillenmesini sağlar (Ünal, 2019, s. 7). Aynı zamanda sosyalleşmeyi de bünyesinde bulundurmaktadır. Vatandaş olarak birey, toplumun bir parçası olma, toplumu etkileme ve toplumun gelişmesine katkı sağlama imkânlarına da sahip olmuştur (Töre, 2017, s. 557). Vatandaşlığın yalnız siyasi bir nitelik taşımadığı aynı zamanda sosyal, felsefi ve psikolojik unsurları da bünyesinde taşıdığı görülmektedir (Yiğit, 2019, s. 22). Vatandaşlık, birey ve grup bakımından siyasal ve sosyal bir topluluğa bağlı olmayı da gösterir (Yiğit, 2017, s. 409-410). Vatandaşlık, bireylerin toplumun bir üyesi olarak kimlik elde etmesini ifade etmektedir (Durualp & Doğan, 2018, s. 293). Kimlik kişinin doğumundan başlayarak insanlarla olan etkileşimi sonucu şekillenmektedir (Yiğit, 2019, s. 24). Vatandaşlık aynı zamanda din, dil, cinsiyet ve ırk gibi farklılıklara karşı bireylerin ayırım yapılmasına izin vermeyen bir statü olmuştur (Yılmaz, 2002, s. 110). Vatandaşlık kavramı etnik yapıyı, kimliği, katılımın yanı sıra değer, beceri, tutum gibi kavramları da içermektedir (Kuş, 2019, s. 448).

Değişen dünya şartları ve farklı yaşam koşullarına bağlı olarak vatandaşlık kavramının anlamında değişiklikler görülmektedir. Bu değişiklikler bireyin talepleri doğrultusunda olan haklar ve devletlerin verdiği statü olmuştur (Çavuşoğlu, 2022, s. 195). Zamanla farklı anlamlar içeren vatandaşlık bireyin devletten beklentilerinin artmasına sebep olurken devletin ise bireye sorumluluklar yüklemesine zemin hazırlamıştır. Küresel sorunların bilincinde olan ve bunları önleme gayreti içerisinde bilinçli, aktif, yönetimde söz sahibi, sorumluluğu olan vatandaşların toplumda yer alması zamanla artış göstermektedir (Yiğit, 2017, s. 407). Siyasal sistemin temelini günümüzde de vatandaşların oluşturduğu görülmektedir (Çavuşoğlu, 2022, s. 195). Aktif vatandaş toplumda meydana gelen sorunların farkında olup bu sorunların çözüm yollarını arayan, haklarını ve sorumluluklarını bilen ve yaşadığı toplumun ortak süreçlerine katılarak katkı sağlayan kişidir (Kuş, 2013, s. 218). İdeal vatandaşlık ise dinamik bir yapıya sahip olan ve ülkeden ülkeye farklılık gösteren önemli bir kavramdır. İdeal vatandaşlık demokratik toplumun sürekliliği ve insan hakları ile anlam kazanan bir özelliğe sahiptir. İdeal vatandaş profilinin de her toplumda farklı tanımları mevcuttur. Bu tanımlardan hareketle ortak nokta demokrasi ve demokratik vatandaşlardır (Şimşir & Çetiner, 2021, s.41). İyi vatandaş kendisinden beklentilerin farkında olan ve bu beklentileri yerine getiren bireylerden oluşmaktadır (Barr, Barth & Shermis, 2013, s. 19).

2.2. Vatandaşlık Eğitimi

Vatandaşlık eğitimi, demokrasinin gerektirdiği davranışların kazandırılmasını, insan haklarına saygılı olunmasını ve bir yaşam şekli halini almasını sağlar. Bir eğitim türü olarak vatandaşlık eğitimi, bireylerin siyasal faaliyetlerde etkin olmasını ve karar alma süreçlerini etkilemesini, teorik ve pratik bilgilerin sağlanmasını hedeflemektedir (Som & Karataş, 2015, s. 36). Vatandaşlık eğitimi kişinin kendini tanımasını ve aidiyet bağı hissetmesini, toplumda kendi öz saygınlığı ile var olmasını, devlete, hukuka, anayasaya vicdani olarak bağlı olması gibi fonksiyon sağladığı söylenebilir (Genç & Çelik, 2018, s. 127). Bireylerin toplumsal sorunlara çözümler getirebilmesi, eleştiren, sorgulayıcı, tartışan bir vatandaş olarak yetişmesi için vatandaşlık bilgilerine sahip olması ve edinilen bilgileri beceriye dönüştürebilmesini gerektirir (Demir, 2016, s. 3). Aynı zamanda vatandaşlık eğitimi, bireyin diğer bireylerle ve vatandaşlık bağı ile bağlı olunan devletle ilişkilerini, vatandaşlık statüsü ile oluşan hak, sorumluluk ve ödevleri inceleyen bir disiplindir (Çiftci,

2017, s. 157). Vatandaşlık bilgisi, vatandaşların vatanlarıyla ve vatan üzerindeki kuruluşlarla olan ilişkilerini içeren, vatandaşlık hak ve görevlerini kapsayan bilgi topluluğu olarak ifade edilebilir (Duman, Karakaya & Yavuz, 2005, s. 7). Devletin yapısı, yönetim şekli, temel hak ve özgürlükler, ödevler, örf ve adetler, ahlak ve görgü kuralları, uluslararası örgütler gibi konular vatandaşlık bilgisi kapsamında yer alan konuları oluşturmaktadır (Çiftci, 2017, s. 159). Vatandaşlık bilgisi birçok sosyal bilim dalı ile ilişki içerisinde. Hukuk, ekonomik, psikoloji, sosyoloji, eğitim, tarih ve coğrafya bilim dalları örnek olarak gösterilebilir (Çiftci, 2017, s. 162). Vatandaşlık bilgisi ile ilgili konular sosyal bilgiler dersinin içeriğinde yer almaktadır. Burada en önemli görev öğretmenlere düşmektedir. Vatandaşlık ile ilgili konuları öğretirken dikkate alınması gereken hususlar şunlardır:

- İdeolojilere saplanmamak
- Çok boyutlu düşünme
- Değer öğretimi
- Ezberden uzak durmak
- Bilgi ve beceriyi dengeleme
- Öğretim ilkelerine dikkat etmek (Demir, 2016, s. 5-7).

Vatandaşlık eğitimi, yaşanan gelişmeler ve güncel olaylardan etkilenecek ulusal ve uluslararası alanda bir ülkenin vatandaşlık eğitimini doğrudan etkilemektedir (Ünal, 2019, s. 12). Ülkelerin sahip olduğu geçmiş, bulundukları coğrafya, sosyopolitik özellikleri, politik liderleri, yasal düzenlemeleri, gelenek ve görenekleri, inanç sistemi, kültürel değerleri, küresel ve ekonomik faktörler vatandaşlık eğitimine yön veren ana unsurları ifade etmektedir. Bu unsurlara dikkat ederek ülkeler kendi eğitim sistemleri içerisinde vatandaşlık eğitimi uygulamalarını gerçekleştirmiştir (Kuş, 2020, s. 86).

Vatandaşlık eğitimi, Osmanlı Devleti'nde Meşrutiyetin ilanı ile öğretim programlarında yer almıştır. Meşrutiyetin ilanı, anayasal süreç, seçimler, modern bir devlet anlayışına atılan adımlar sonucunda bu anlayışlara uygun vatandaşlara ihtiyaç doğmuştur (Kuş, 2020, s. 43). İlk kez 1913 tarihli ilkokulların ders müfredatında yer alan vatandaşlık dersi, içeriği ve adı ile en fazla değişime uğrayan derslerden birisi olmuştur. 1913-1914'te Musahabat-ı Ahlakiyye (3, 4, 5 ve 6.sınıf), 1922-1923'te Malumat-ı Medeniyye (3. ve 4. sınıf), 1924-1925'te Musahabat-ı Ahlakiyye ve Malumat-ı Vataniyye (1, 2, 3, 4 ve 5. sınıf) ve Malumat-ı Vataniyye (ortaokul 2 ve 3. sınıf), 1926'da Yurt Bilgisi (ilkokul 4 ve 5. sınıf),

1927’de Vatan-ı Malumat (ortaokul 2 ve 3. sınıf), 1931-1932’de Yurt Bilgisi (ortaokul 1, 2 ve 3. Sınıf), 1936’da Yurt Bilgisi (ilkokul 4 ve 5. sınıf), 1938’de Yurt Bilgisi (ortaokul 2 ve 3. sınıf), 1948-1949’da Yurttaşlık Bilgisi (ortaokul 1, 2 ve 3. sınıf), 1962’de Toplum ve Ülke İncelemeleri (ilkokul 4 ve 5. sınıf), 1968’de Sosyal Bilgiler (ilkokul 4 ve 5. sınıf), 1970-1971’de Sosyal Bilgiler (ortaokul 1, 2 ve 3. sınıf), 1985’te Vatandaşlık Bilgileri (ortaokul 3. sınıf), 1997-1998’de Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi (ilköğretim 7 ve 8. sınıf), 2005’te Vatandaşlık Eğitimi olarak yer verilmiştir (Kuş, 2020, s. 45). 2006-2007 eğitim-öğretim yılında Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi ilköğretim ikinci kademedan kaldırılarak diğer derslerin kazanımları ile ilişkilendirildiği ve ara disiplin olarak ele alındığı görülmektedir (Gömleksiz & Akyıldız, 2012, s. 196). 2010-2011’de Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi (ilköğretim 8. sınıf), 2015 ve 2018’de İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi (ilkokul 4. sınıf) adları altında okutulagelmıştır (Kuş, 2020, s. 45). Görüldüğü gibi vatandaşlık bilgisi ile ilgili konular farklı yıllarda farklı isimlerde sunulmuştur. Bazen ayrı bir isim olarak bazen de sosyal bilgiler dersinin içinde yer verildiği görülmektedir (Demir, 2016, s. 4). 2018 yılında yapılan öğretim programlarındaki revizyon çalışmaları bağlamında vatandaşlık eğitimi ilkokul 4. sınıfta yer alan İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersinin yanında, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, Türkçe, seçmeli Hukuk ve Adalet derslerinin kapsamında yerini almıştır (Ünal, 2019, s. 17).

21. yüzyıl itibariyle vatandaşlık ve vatandaşlık eğitiminin anlamlarında değişiklikler yaşanmaya başlanmıştır. Küresel dünya sorunlarına uygun bir vatandaş profilinin yetiştirilmesinin amaçlanması sonucunda vatandaşlık eğitiminde yeni yaklaşımları beraberinde getirmiştir (Bulut, 2023, s. 6). Vatandaşlık kavramının tarihsel süreçte çeşitli anlamlarda ifade edilmesi vatandaşlık eğitiminin de güncelliğinin korumasını sağlamıştır (Yiğit, 2017, s. 410). Vatandaşlık eğitimi, devletlerin yetiştirmek istedikleri insan modeli için önemlidir. Devletler, hem mevcut hem de gelecekteki kuşakların ulusal ve evrensel değerlere sahip, empati kurabilen, çevre ve doğaya saygı duyan, eşit, bağımsız, adil, paylaşımcı, hak ve sorumluluklarının bilincinde olan, toplum yararını düşünen insanların yetişmesini hedeflemektedir. Bu yönüyle vatandaşlık eğitimi toplumun kimliğinin oluşmasında önemli etkileri olan bir ders olmuştur (Kaya, 2022, s. 44).

Vatandaşlık eğitiminde değerlerin ve becerilerin önemli bir yeri vardır. Vatandaşlık eğitimi ile ulusal ve evrensel değerlerin kişilere kazandırılması amaçlanmaktadır. Düşünce özgürlüğü, saygı, sorumluluk, vatanseverlik, adalet, hoşgörü, barış gibi değerler aynı zamanda demokrasinin uygulanışında da gereklilik gösterir. Etkin bir vatandaşın sahip olması gerekli olan temel beceriler vardır. Katılım, problem çözme, eleştirel düşünme, sorgulama, araştırma, karar verme gibi becerilerden bazılarını oluşturmaktadır (Kuş, 2019, s. 449). Vatandaşlık eğitimi bilgi aktarımının yanı sıra bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olarak üç boyutta da incelenebilir. Bilişsel boyutu, temel vatandaşlık bilgilerinin olması ve iyi bir vatandaş olarak yetişebilmesi için sahip olunması gereken temel konuları kapsamaktadır. Duyuşsal boyutu, bireyin iyi vatandaş olması için sadece bilişsel boyutun yeterli olmadığını ve bilişsel boyutta öğrenilen temel konuların öneminin de vurgulandığının gösterilmesidir. Davranışsal boyutu ise bireylerin iyi bir vatandaş olabilmeleri için gösterdikleri davranışlardır. İyi bir vatandaş olarak birey, vatandaşlık konuları hakkında bilgi sahibi olup bu bilgileri davranışa dönüştürmelidir (Göz, 2010, s.17). İyi bir vatandaş yetiştirmek eğitimin temel amacını oluşturmaktadır (Ünal, 2019, s. 10).

Vatandaşlık eğitiminin her geçen gün önemi artmaktadır. Kendini gerçekleştirmiş, aktif ve demokratik vatandaşların yetiştirilmesi ve toplumda yer almasının sağlanması için öğretmenlere büyük rol düşmektedir (Göz, 2010, s. 21). Vatandaşlık eğitimi kazanımlarının dışında öğretmenlerin rol model olacak davranışlar sergileyip örnek olacakları bir alandır (Genç & Çelik, 2018, s. 128). Bu durumda özellikle vatandaşlık eğitimi vermekle görevli olan sosyal bilgiler öğretmenlerine büyük görev düşmektedir. Vatandaşlık, insan hakları ve demokrasi konusundaki bilgi birikimlerinin yanı sıra bu bilgileri gündelik yaşantıdaki davranışlarda göstermeleri sonucunda öğrencilerin hayatında kalıcı iz bırakarak ancak etkili bir vatandaşlık eğitiminin gerçekleşmesi sağlanır (Göz, 2010, s. 19-20). Vatandaşların ailede, okulda ve toplumda kurdukları etkileşim sonucunda oluşan toplumsallaşma süreci demokratik bir kişilik kazanmalarını sağlar (Gömleksiz & Akyıldız, 2012, s. 196). Vatandaşlık eğitimi ile öğrencilerin haklarını bilmeleri, demokratik değerleri benimsemeleri, toplumsal olaylara karşı duyarlı olmaları ve vatansever bir birey olarak yetişmelerinin sağlanması amaçlanmaktadır (Tonga, 2013, s. 25).

2. 3. Okuryazarlık Becerileri

Okuryazar; okuması yazması olan, öğrenim görmüş olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2024). Okuryazarlık ise okuma, yazma ve rakamsal bilgilerin kullanılabilmesidir (Gee'den aktaran Altun, 2005, s. 2). Okuryazarlık günümüzde temel düzeyde okuma ve yazma anlayışını aşarak hayatta gereksinim duyulan alanlarla ilgili becerilere sahip olmak ve bu becerilerin kullanılması anlamını taşımaktadır (Kuş, 2013, s. 208). Okuryazarlık, kişileri gündelik hayatın içerisinde aktif olmaya yönelten bir araç olarak görülmüştür (Altun, 2005, s. 3). Okuryazarlık, toplumu oluşturan bireylerin katkısı ile sürekli yenilenmekte ve anlamlandırılmakta olan bir kavram olmuştur (McCarthy & Raphael'den aktaran Altun, 2005, s. 8).

Beceri, bireyin yatkınlık ve öğrenimine bağlı olarak bir işi başarma ve amacına uygun olarak sonuçlandırma yeteneği, maharet anlamındadır (TDK, 2024). Becerilerin elde edilmesi tecrübe ve eğitim ile ilişkilidir (Kaya, 2015, s. 264). Beceri bilgiyi uygulayabilme, problemleri çözebilme ve görevleri tamamlayabilme yeteneği olarak ifade edilir (Güneş, 2012, s. 2). Birden fazla bilginin birleşmesinden oluşan beceri yeni bir yapı olup bilgilerin kullanımı açısından önemlidir (Akbaba & Aksoy, 2019, s. X). 21. yüzyıl köklü değişikliklerin yaşandığı bir yüzyıl olmuş ve günümüz şartlarına göre eğitim programlarında önemli değişiklikler yaşanarak bilgi, beceri, tutum ve değerler ile donanımlı bireylerin yetiştirilmesi amaçlanmıştır (Sever, 2021, s. 22). Becerilerin öğretiminde hedef kitlenin gelişim özellikleri, ilgi ve ihtiyaçları, ön bilgileri dikkate alınması gerekmektedir. Yaş grubuna bağlı olarak çocuğa görelilik, yaparak ve yaşayarak öğrenme, somuttan soyuta, yakından uzağa ve bilinenden bilinmeyene gibi öğretim ilkeleri göz önünde bulundurularak öğrencilerin aktif katılımına imkân tanınmalıdır (Sever, 2021, s. 24-25).

Geçmişten günümüze doğru bilgi ve teknolojinin her geçen gün artması sonucu insanların kendilerini geliştirmeleri gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Okuryazarlık ise okuma ve yazma becerilerine sahip olmanın dışında bu becerilerin kullanılması veya hangi düzeyde kullanıldığı olarak değerlendirilmesidir (Kıncal, 2015, s. 177-178). Bireylerin okuryazarlık becerilerinin sağlanabilmesi açısından okuma ve yazma becerilerinin kazandırılması önem taşımaktadır. Bu yüzden okuma ve yazma becerileri okuryazarlık becerilerinin merkezinde yer almaktadır. Okuryazarlık becerileri bireysel gelişim ile toplumsal ilerlemeyi ifade etmektedir. Okuryazarlık düzeyi ile bireyin gündelik yaşam ihtiyaçlarını karşılaması,

sosyal, akademik, kültürel, siyasi olayların anlamlandırması, bilgi ve teknolojiden yararlanmasının doğrudan ilişkisi vardır (Delican, 2022, s. 1). Okuryazarlık becerileri yeni durumlara uyum sağlamak, değişimi fark etmek ve gelişen teknoloji ile yenilikleri yaşama uygulamak anlamına gelen becerileri ifade etmektedir (MEB, 2024, s. 11). Okuma ve yazma becerilerinin oluşması için gerekli olan alt yapı ailede, sosyal çevrede ve okul öncesi eğitim kurumlarında edinilen bilgilerdir (Delican, 2022, s. 3). Değişen dünya şartları yeni okuryazarlık türlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

2. 4. Vatandaşlık Okuryazarlığı

Vatandaşlık okuryazarlığı; bireyin devletle olan ilişkisinde hak, sorumluluk, özgürlük gibi temel kişisel hukukuna dair bilgi sahibi olup, ilgi duyma, kullanma ve gerektiğinde bu bilgiyi korumak için eyleme geçebilmeyi sağlamayı ifade etmektedir (Karadağ & Kapusızoğlu, 2022, s. 43). Vatandaşlık okuryazarlığı; bireylerin topluma uyumunu, bu süreçte edinilen bilgi birikimlerinin hayata geçirmelerini, sosyal ve politik konular hakkında bilgi sahibi olmalarını ve toplumsallaşma sürecine katılmalarını sağlamaktadır (Da Silva & Vaz'dan aktaran Önal & Alaca, 2017, s. 94). Bireyi demokratik bir hayata hazırlayan olgu olarak da ifade edilebilir (Faiz, 2018, s. 184). Bireyin toplumsal sorunlara karşı ilgi duyması ve eleştirel diyalog yöntemiyle çözüm üretmesi sonucu karar alma süreçlerine dâhil olmayı sağlayan beceri ve yetenekleri kapsar (Kapusızoğlu, 2021, s. 136).

Vatandaşlık okuryazarlığı, etkin bir vatandaşta olması gereken bir okuryazarlık türüdür. Bireyin bilgili, çevresine karşı duyarlı ve katılım becerisine sahip olması amaçlanan özelliklerdir. Vatandaş olmazsa devlet, devlet olmazsa vatandaşın olması söz konusu değildir. Bu yüzden etkin vatandaşlara sahip bir devletin gelişmesi beklenen bir sonuçtur (Faiz, 2018, s. 187). Vatandaşlar vatandaşlık okuryazarlığı becerilerini kullanarak birçok konuda bilgi sahibi olmaktadırlar. Siyasi konular, vatandaşlıkla ilgili konular, bireysel haklar, mesleki konular, eğitim, yasal sorumluluklar, tüketici hakları, dini konular, iş ortamları, sağlık, emlak, ulaşım, teknoloji gibi konular hakkında bilgi edinmeleri gerçekleşir (Önal & Alaca, 2017, s. 97). Vatandaşlık okuryazarlığı; hukuk düzeni ve politik konularda sahip olunan bilgilere karşı ilgi duymayı, hakların kullanımı ve korunmasında eylemde bulunmayı ifade etmektedir. Bu sebeple politik okuryazarlık ve hukuk okuryazarlığını bünyesinde bulundurmaktadır (Kapusızoğlu, 2021, s. 139).

Vatandaşlık okuryazarlığının alt boyutları bilgi, ilgi, eylem ve hak aramadır. Bilgi alt boyutu anayasa ve anayasanın içerisinde yer alan temel hak ve özgürlükler, temel kurumlar, devletin temel görevleri hakkında bilgi sahibi olunmasını, ilgi alt boyutu kamu politikalarına, sivil toplum kuruluşları ve siyasal partilerin çalışmalarına karşı kişinin duyduğu ilgiyi, eylem alt boyutunda kişinin kendi isteği ile siyasal süreçlerde yer almasını ve hak arama alt boyutunda ise kanunlar gereği tanınmış hak ve özgürlükleri kullanabilmeyi ve korunması için yasal makamlara başvuruda bulunabilmeyi ifade etmektedir (Karadağ & Kapusizoğlu, 2022, s. 47).

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metinde vatandaşlık okuryazarlığı becerisinin bütünleşik becerileri ve süreç becerilerine şu şekilde yer verilmiştir:

Tablo 1

Vatandaşlık Okuryazarlığı Bütünleşik Beceriler ve Süreç Bileşenleri

Bütünleşik Beceriler	Süreç Bileşenleri
Vatandaşlığı Anlama	• Devlet ve fert kavramlarını tanımak • Devlet organlarını ve devlet kurumlarını tanımak • Toplumsal kuralların farkına varmak • Farklılıklara saygı duymak
Vatandaşlık Hak ve Sorumluluklarını Sorgulama	• Temel hak ve sorumlulukları tanımlamak • Temel hak ve sorumluluklarla ilgili sorular sormak (5N 1K) • Temel hak ve sorumlulukları hakkında bilgi toplamak • Toplanan bilgilerin doğruluğunu değerlendirmek • Toplanan bilgiler üzerinde çıkarım yapmak
Vatandaşlık Hak ve Sorumluluklarını Kullanma	• Hak ve sorumlulukların farkına varmak • Hak ve sorumluluklarını yerine getirmek • Gönüllü faaliyetlere katılmak
Hak Arama	• Başvuru yollarını tanımak • Başvuru yollarını kullanmak

MEB (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni (s. 97).

2.5. Sosyal Bilgiler Eğitiminde Vatandaşlık ve Vatandaşlık Okuryazarlığı

2.5.1. Sosyal Bilgiler Eğitiminde Vatandaşlık

Sosyal bilgiler eğitiminin doğuşu ve gelişmesini sağlayan en önemli gelişmelerden biri 19. yüzyılda sosyal bilimler alanında yaşanan ilerlemedir. Sosyal bilimler alanında yaşanan ilerlemeler dünya, insan, toplum, devlet, birey, eğitim, kültür, okulların işlevleri gibi konularda yeni yaklaşımlara, kuramlara, yöntemlere ve arayışlara sebep olmuştur. Modern eğitim kurumlarında eğitim alanında yaşanan gelişmeler ile okutulmaya başlanan derslerde sosyal bilgileri içeren konular ilk kez sistemli, kapsamlı ve bağımsız olarak yerini almıştır (Aslan, 2016, s. 10). Sosyal bilgiler evrensel ve milli değerlere sahip olan, programda belirtilen becerileri gerçek yaşama uygulayan, farklı bilim dallarından elde edilen bilgileri gelecekteki yaşamına aktarabilecek olan iyi vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sürekli kendini yenileyebilen bir disiplindir (Çatak, 2020, s. 3). Sosyal bilgilerin MEB (2005) tarafından değiştirilen öğretim programında en kapsamlı tanımı yapılmış olup bundan hareketle sosyal bilgiler ile ilgisi olan dört boyut ortaya çıkmıştır. Sosyal bilgilerin kişinin toplumsal varoluşunu gerçekleştirmesi birinci boyutu, sosyal bilgilerin sosyal bilimler ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtması ikinci boyutunu, sosyal bilgilerin bireyin sosyal ve fiziki çevresi ile olan etkileşimini zaman boyutuyla ele alması üçüncü boyutunu ve sosyal bilgilerin toplu öğretim anlayışından oluşturulan bir ders oluşu da dördüncü boyutunu oluşturmaktadır (Safran, 2015, s. 3). Sosyal bilgiler öğrenme alanlarında tarih, coğrafya, antropoloji, ekonomi, sosyoloji, felsefe, psikoloji, hukuk, siyaset bilimi gibi sosyal bilimler ile insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi konuları bir bütün olarak işlenmektedir (MEB, 2018, s. 10). Sosyal bilgiler, sosyal bilimlerden aldığı bilgileri bir bütün olarak ülkesi açısından iyi ve demokratik yurttaş, kendisi açısından sosyal bireyler yetiştirmek hedefiyle ilkökul ve ortaokul seviyesinde ortaya koyan bir derstir (Polat & Aksoy, 2021, s. 3). Sosyal bilgiler dersinde diğer disiplin alanlarının bir bütün olarak verilmesi gerekir. Her bir bilim dalının ortak noktaları birleştirilerek verilmelidir (Sönmez, 2010, s. 3). Sosyal bilgiler öğretiminin demokratik toplumlardaki hedefi bireylerde karar verme, problem çözme, yorumlayabilme ve öneride bulunma gibi becerilerin geliştirilmesini ifade eder (Akbaba & Aksoy, 2019, s. X).

Günümüzde Türkiye’de sosyal bilgiler programında Barr, Barth ve Shermis (1978) tarafından ortaya atılan ve “vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler eğitimi, sosyal bilim olarak sosyal bilgiler eğitimi ve yansıtıcı araştırma olarak sosyal bilgiler eğitimi” şeklinde

ifade edilen üç geleneğe vurgu yapılarak programlara yansdığı görülmektedir (Yeşilbursa, 2015, s. 56). Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretiminde vatandaşlık aktarımının en genel amacı etkin demokratik vatandaşlıkla bağdaştırılmaktadır (Barr, Barth & Shermis, 2013, s. 40). Vatandaşlık eğitiminde sosyal bilgiler sosyal ve beşeri bilimlerin birleşimidir (Barr vd., 2013, s. 16). İçeriğin öğretmen tarafından kullanılış ve yorumlanması şeklinde ifade edilmektedir. Vatandaşlık aktarımının yöntemleri üç şekildedir. Doğrudan aktarım, dolaylı aktarım ve araştırma amaçlı aktarım şeklindedir. Doğrudan aktarımda öğretmen kültürel aktarımın sorumlusudur. Öğrencilerin öğrenmesi sağlanana kadar alıştırma yaptırır. Ders kitaplarının çalışılması ve öğrenilmesi için okuma, ezber ve hatırlama yaklaşımlarını kullanır. Dolaylı aktarımda öğretmenler etkin düşünme becerilerini öğretir, öğrencilerin keşfedebilmelerine yardımcı olmayı sağlarlar. Araştırma amaçlı aktarımda ise öğretmenler öğrencilerine etkili düşünme ve incelemeyi kapsayan becerileri öğretmeye çalışmaktadır (Barr vd., 2013, s. 48-50). Sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretiminde hedef problem çözme becerisinin geliştirilmesini sağlamaktır (Barr vd., 2013, s. 76). Bu görüşü benimseyen kişiler, amacın sosyal bilimcilerin düşünme örüntülerini öğrenmiş bireyler yetiştirmek olduğunu ifade ederler (Barr vd., 2013, s. 22). Yansıtıcı araştırma görüşünü savunanların temel amacı vatandaşlık olmuştur. Ancak vatandaşlığı, vatandaşlık aktarımcıları ve sosyal bilim taraftarlarının aksine mantıklı, iyi düşünülmüş ve dikkatli kararlar verebilme süreci olarak tanımlamışlardır (Barr vd., 2013, s. 23). Yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler yaklaşımı bireylerin karar verme ve problem çözme becerilerinin gelişiminin sağlanmasının gerekliliğini belirterek iyi bir vatandaş yetiştirmeyi hedeflemektedir (Kuş, 2020, s. 71). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler ve yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler anlayışına dikkat edilmesi üzerine durulmuştur (MEB, 2018, s. 10).

Devletin vatandaştan, vatandaşın da devletten beklentileri mevcuttur. Bu beklentilerin yerine getirilmesinde eğitime, okullara ve sosyal bilgiler dersine önemli görevler düştüğü söylenebilir (Pamuk & Alabaş, 2016, s. 339; Özmen, 2015, s. 18). Sosyal bilgiler dersi amaç ve kapsam bağlamında vatandaşlık konusunu ele alan bir ders olmuştur. Bireyleri toplumla uyumlu birer vatandaş olarak yetiştirmek dersin ortaya çıkış amacını ve yapısını yansıtmaktadır (Karasu Avcı, Faiz & Turan, 2020, s. 268). Sosyal bilgiler dersi vatandaş yetiştirmede etkili bir araç olarak kullanılmaktadır (Pamuk & Alabaş, 2016, s. 334). Vatandaşlık ve vatandaşlık eğitimi konusunda merkezde yer alan sosyal bilgiler dersi vatandaşlık eğitimi alanında en önemli derslerden birisi niteliğindedir (Kuş, 2020, s. 69).

Milletlerin kendi devamlılıkları için etkili vatandaş yetiştirmeleri önemlilik göstermektedir (Safran, 2015, s. 14). Sosyal bilgiler dersi aracılığıyla demokratik, haklarını savunan ve toplumda etkin olan bireylerin yetiştirilmesinin amaçlanması vatandaşlık eğitiminin önemini göstermektedir. Üst düzey düşünme becerilerine sahip, problem çözen, eleştirel düşünen, karar alma becerisine sahip, aktif ve katılımcı vatandaşlar yetiştirilmesi için önemli bir ders olmuştur (Yiğit, 2017, s. 411). Ülkemizde ilköğretim çağında olan bireylere vatandaşlık bilgisi ve yaşam için gereklilik gösteren davranış, değer ve tutumun sosyal bilgiler dersi içeriğinde öğretilmesinin stratejik de bir önemi mevcuttur (Safran, 2015, s. 14).

2005 yılında yapılan tüm öğretim programlarında değişiklik yaşanmış olup sosyal bilgiler dersi de bu durumda güncellik kazanmıştır. 2005'ten önce “Vatandaşlık ve İnsan Hakları” adlı ders 7 ve 8. sınıfta okutulurken 2005 öğretim programında değişiklikle bağımsız olarak okutulan bu ders kaldırılarak ara disiplinlerle vermeye başlanmıştır. Sosyal bilgiler dersinin 2005 öğretim programının vizyonunda demokratik değerler, insan hakları, Atatürk ilke ve inkılapları, toplumsallıktan bireyciliğe, katılım, eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme gibi becerilerin yer aldığı görülmektedir. Programın temel amacı etkin, demokratik ve insan haklarına saygılı, sorumluluk sahibi bireylerin yetiştirilmesi olmuştur. Bu gibi özellikler ile 2005 SBDÖP'nın vatandaşlık aktarımı yaklaşımından yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler yaklaşımına doğru bir eğilim gösterdiği görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretim programında “etkili ve sorumlu Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yetiştirmek” vurgusu vatandaşlık ile ilgisi olan hedefler arasında yer almaktadır (Kuş, 2020, s. 71-73).

2010 yılında yapılan değişiklik ile “Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi” adlı ders 8. sınıfta haftada bir ders saati olarak okutulmaya başlanmıştır. Bu derste demokrasi, demokrasiyi yaşam biçimi haline alınmasının sağlanması ve etkin vatandaş yetiştirme vurgusu gibi genel amaçlara yer verilmiştir. Ancak daha sonra 2012'de 4+4+4 zorunlu kademeli eğitim sistemine geçilmesi üzerine 8. sınıfta okutulan vatandaşlık dersinin kaldırıldığı görülmüştür (Kuş, 2020, s. 75-76). 2015-2016 eğitim-öğretim yılı ile dördüncü sınıflarda okutulmaya başlanılan “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” dersinin 2018 yılında öğretim programında içerikte değişikliğe gidildiği görülmektedir (Kuş, 2020, s. 76-77).

2018 yılında öğretim programının güncellenmesi sonucu vatandaşlık eğitimi dördüncü sınıfta yer alan İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersinin yanı sıra vatandaşlık

eğitimi Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçölük dersleri bünyesinde de yer almaktadır (Ünal, 2019, s. 17). 2018 SBDÖP’nda vatandaşlık konuları daha çok “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanı içinde olduğu görölmektedir. Etkin vatandaşlık öğrenme alanında yer alan kazanımların kapsadığı kavramlardan bazıları şunlardır: Hak, özgürlük, sorumluluk, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, yönetim birimleri, demokrasi, cumhuriyet, yasama, yürütme, yargı, kamuoyu, medya gibi kavramlar örnek olarak gösterilebilir (MEB, 2018, s. 16- 25).

2018 SBDÖP’nda yer alan Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ) belirlenen sekiz anahtar yetkinlik şu şekilde belirtilmiştir:

1. Anadilde iletişim
2. Yabancı dillerde iletişim
3. Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlik
4. Dijital yetkinlik
5. Öğrenmeyi öğrenme
6. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler
7. İnisiyatif alma ve girişimcilik
8. Kültürel farkındalık ve ifade (MEB, 2018, s. 4-5).

Belirtilen sekiz anahtar yetkinlikten biri olan “sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler” içerisinde yer alan vatandaşlıkla ilgili yetkinlik; “bireyleri, toplumsal ve siyasal kavram ve yapılarla ilişkin bilgiye, demokratik ve aktif katılım kararlılığına dayalı olarak medeni hayata tam olarak katılmaları için donatmaktır” şeklinde ifade edilmiştir (MEB, 2018, s. 5).

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda ifade edilen Türk Milli Eğitimi’nin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri’ne göre hazırlanmış olan 2018 SBDÖP’nın özel amaçları kısmında yer alan “Vatandaşlık” ile ilgisi olduğu düşünölen maddelere şu şekilde yer verilmiştir:

1. “Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, milli bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri”
2. “Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları”

3. “Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri”
4. “Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri”
5. “Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları”
6. “Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri”
7. “Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri”
8. “İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye’si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri”
9. “Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri”
10. “Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri” (MEB, 2018, s. 8).

2018 SBDÖP’nda yer alan toplam 18 maddede açıklanan SBDÖP’nın özel amaçları kısmında yer alan *vatandaşlık* ile ilgisi olan 10 madde tespit edilmiştir.

2.5.2. Sosyal Bilgiler Eğitiminde Vatandaşlık Okuryazarlığı

2024 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile okuryazarlık becerilerinden vatandaşlık okuryazarlığı becerisine yer verildiği ve öğrencilere kazandırılması amaçlanmaya çalışıldığı görülmektedir (MEB, 2024, s. 4). 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde belirtildiği üzere “Vatandaşlık Okuryazarlığı” becerisinin yer aldığı öğrenme alanları şu şekilde tespit edilmiştir.

Tablo 2

2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde Vatandaşlık Okuryazarlığının Yer Aldığı Öğrenme Alanları

Sınıf Düzeyi	Öğrenme Alanı
4. Sınıf	4. Öğrenme Alanı: Yaşayan Demokrasimiz
5. Sınıf	1. Öğrenme Alanı: Birlikte Yaşamak 4. Öğrenme Alanı: Yaşayan Demokrasimiz
6. Sınıf	4. Öğrenme Alanı: Yaşayan Demokrasimiz
7. Sınıf	4. Öğrenme Alanı: Yaşayan Demokrasimiz

MEB (2024). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (4, 5, 6 ve 7. Sınıflar) Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli . <https://mufredat.meb.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 2. Maddesinde yer alan “Türk Milli Eğitimi’nin Genel Amaçları ile Temel İlkeleri” esas alınarak hazırlanan 2024 SBDÖP’nın “Vatandaşlık Okuryazarlığı” ile ilgisi olduğu düşünülen maddelere şu şekilde yer verilmiştir:

1. “Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip, lâik, demokratik, millî, manevi ve bunlarla uyumlu evrensel değerleri yaşatmaya istekli etkin vatandaşlar olarak yetişmeleri”
2. “Kendini tanıyan ve gelişime açık bireyler olarak toplumsal rollerine ilişkin bilgi sahibi olmaları ve toplumsal birliğin sürdürülmesine katkıda bulunmaları”
3. “Etkili iletişim becerilerine sahip olmaları ve toplumsal birliğin sürdürülmesine yönelik olumlu iletişim becerileri geliştirmeleri”
4. “Türk milletinin insanlığın ortak mirasına katkılarını, Türk tarihini, kültürünü, millî ve manevi değerlerimizi bilen, ortak kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi konusunda sorumluluk sahibi bireyler olmaları”
5. “Türk tarihinin geçmişten bugüne taşıdığı devlet geleneğinin bugünkü Türkiye Cumhuriyeti’nin temeli olduğuna ilişkin çıkarımlarda bulunmaları”
6. “Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu sürecinde Atatürk’ün ve Türk milletinin gösterdiği fedakârlık ve dayanışmadan yola çıkarak millî birliğin önemine yönelik çıkarımda bulunmaları”
7. “Cumhuriyetin Türk milletine siyasi, sosyal ve kültürel katkılarını yorumlamaları”

8. “Demokrasi ilkelerinin Türkiye Cumhuriyeti’nin yönetim yapısındaki rolünü ve ülkemizde demokrasinin gelişim süreçlerini yorumlamaları”
9. “Türkiye Cumhuriyeti’nin yönetim yapısıyla demokrasinin ilkelerinin ilişkisini çözümlemeleri ve ülkemizde demokrasinin gelişim süreçlerini yorumlamaları”
10. “Demokratik katılımın öneminin farkında olmaları, yakın çevrelerinden başlayarak demokratik katılım süreçlerini deneyimlemeleri”
11. “Demokratik katılımın gerekliliğinin farkında olmaları ve yakın çevrelerinden başlayarak demokratik katılım süreçlerini geliştirmeleri”
12. “Sosyal bilimlere ilişkin metodolojik bilgiye sahip bireyler olarak toplumsal sorunlara ilişkin strateji ve çözüm üretmeleri”
13. “Toplumsal sorunlara yönelik sosyal bilimlerin araştırma ve inceleme yöntemlerini kullanarak fikir ve çözüm üretmeleri” (MEB, 2024, s. 4-5).

2024 SBDÖP’NDA yer alan toplam 20 maddede açıklanan Sosyal Bilgiler Dersinin Temel Felsefesi ve Özel Amaçları bölümünde yer alan *vatandaşlık okuryazarlığı* ile ilgisi olan 13 madde tespit edilmiştir.

Sosyal bilgiler dersinin asıl hedefi iyi bir vatandaşın yetiştirilmesidir. Bu amacın gerçekleşmesi ile vatandaşlık okuryazarlığına sahip olmanın doğrudan bir ilişkisi mevcuttur. Toplumsal olaylara karşı duyarlı, etkin, haklarını bilen ve savunan, insan haklarına saygı duyan gibi özelliklere sahip olan birey hem vatandaşlık okuryazarlığı becerisine sahip bireydir hem de sosyal bilgiler dersinin hedeflerini gerçekleştirmiş bir birey olarak toplumda yer alması söz konusudur.

Tablo 3

2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Vatandaşlık Okuryazarlığı ile İlgili Öğrenme Çıktıları

Sınıf	Öğrenme Alanı	Öğrenme Çıktıları
4. Sınıf	Yaşayan Demokrasimiz	- Cumhuriyetin ilanına giden yolda Mustafa Kemal Atatürk'ün ve Türk milletinin yaptığı fedakârlıkları yorumlayabilme - Cumhuriyetin getirdiği değişimlerin hayatımıza katkılarını yorumlayabilme - Okulda karar alma ve demokratik katılım süreçlerine ilişkin fikir üretebilme
5. Sınıf	Birlikte Yaşamak	- Dâhil olduğu gruplar ve bu gruplardaki rolleri arasındaki ilişkileri çözümleyebilme - Toplumsal birliği sürdürmeye yönelik yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine katkı sağlayabilme
5. Sınıf	Yaşayan Demokrasimiz	- Demokrasi ve cumhuriyet kavramları arasındaki ilişkiyi çözümleyebilme - Toplum düzenine etkisi bakımından etkin vatandaş olmanın önemine yönelik çıkarımda bulunabilme - Temel insan hak ve sorumluluklarının önemini sorgulayabilme - Bir ihtiyaç hâlinde veya sorun karşısında başvuru yapılabilecek kurumlar hakkında bilgi toplayabilme
6. Sınıf	Yaşayan Demokrasimiz	- Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları çözümleyebilme - Toplumsal düzenin sürdürülmesinde temel hak ve sorumlulukların önemini yorumlayabilme - Vatandaşlık haklarının kullanımında dijitalleşme ve teknolojik gelişmelerin etkilerini sorgulayabilme
7. Sınıf	Yaşayan Demokrasimiz	- Türkiye Cumhuriyeti'nin temel niteliklerini özetleyebilme - Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yönetim yapısını çözümleyebilme - Ülkemizdeki demokrasinin gelişimini, demokrasinin temel ilkeleri açısından yorumlayabilme - Demokrasinin uygulama sürecinde karşılaşılan sorunları özetleyebilme

MEB (2024). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (4, 5, 6 ve 7. Sınıflar) Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli . <https://mufredat.meb.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

2024 SBDÖP’nda vatandaşlık okuryazarlığı becerisi ile ilgili kazanımlara doğrudan ve dolaylı olarak yer verilmiştir. Bu kapsamda vatandaşlık okuryazarlığı becerisi ile ilgili kazanımlara 4, 6 ve 7. sınıfta *Yaşayan Demokrasimiz* öğrenme alanında, 5. sınıfta *Birlikte Yaşamak* ve *Yaşayan Demokrasimiz* öğrenme alanlarında vatandaşlık okuryazarlığı becerisine yer verilmiştir.

BÖLÜM III

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde konu ile benzerliği olan ve daha önceden çalışılmış çalışmalardan oluşan ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

3.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Sabancı (2008), “İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Vatandaşlık Konularıyla İlgili Kavramsal Anlamaları” adlı çalışmasında 7. sınıf sosyal bilgiler ile vatandaşlık ve insan hakları eğitimi derslerinde yer alan ortak vatandaşlık kavramlarıyla ilgili öğrencilerin kavram yanlışlarının olup olmama durumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Yarı deneysel ve betimsel desen birlikte kullanılan araştırmanın örneklemini, Ankara iline bağlı çeşitli sosyo-ekonomik düzeyleri temsil eden yeni programın uygulandığı 5 pilot okul ile eski programın uygulandığı 10 okul olmak üzere toplam 15 okulda 7. sınıfına devam eden 606 öğrenci ve 15 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Veriler araştırmacı tarafından geliştirilen sosyo-ekonomik durum anketi, ilgi ölçeği ve üç aşamalı çoktan seçmeli sorulardan oluşan kavramsal anlama testi ile toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre eski ve yeni programda öğrenim gören 7. sınıf öğrencilerinin vatandaşlık kavramına ilişkin ön bilgilerinde ve vatandaşlık ünitesini işledikten sonra giriş, geliştirme, pekiştirme düzeylerinde kavram yanlışlarının olduğu tespit edilmiştir.

Ersoy ve Öztürk (2015), “Bir Vatandaşlık Değeri Olarak Yurtseverlik: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Algısı” adlı çalışmada son sınıfta öğrenim görmekte olan 15 sosyal bilgiler öğretmen adayının olgu bilim desenine göre yurtseverlik algısını ve yurtseverlik eğitimine bakışını incelemişlerdir. Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmen adaylarının tamamı yurtseverliği saygı, sevgi ve bağlılık ile ilişkilendirmesi sonucu öğretmen adaylarının yapıcı bir yurtsever algısına sahip olduklarına varılmıştır.

İkinci (2016), “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Eğitimi İle İlgili Düşüncelerinin İncelenmesi” adlı çalışmada öğretmenlerin vatandaşlık algıları ve vatandaşlık eğitimi ile ilgili düşüncelerini incelenmiştir. Veriler karma yöntem ile toplanmıştır. Araştırmanın örneklemini Denizli, İzmir ve Kütahya illerinde görev yapan 461 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Bu çalışmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık konularının öğretiminin önemli olduğu, ortaokullarda okutulması gereken ayrı bir ders olması gerektiği ve vatandaşlık dersinin beceri aktarımı olarak gördükleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Kuş ve Aksu (2017), “Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Hakkında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin İnançları” adlı çalışmada vatandaşlık ve vatandaşlık eğitimi üzerine sosyal bilgiler öğretmenlerinin inançlarının ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Nitel araştırma yöntemine göre 12 sosyal bilgiler öğretmeni ile görüşmeler gerçekleştiren araştırmacılar elde ettikleri verileri içerik analizi ile çözümlemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların tamamı sosyal bilgiler öğretiminin temel amacının değer aktarımı, vatandaşlık eğitimi ve sosyal bilimlerin öğretimi olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir.

Yiğit (2017), “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Gözünden Vatandaşlık ve Türk Vatandaşlığı” adlı çalışmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık ve Türk vatandaşlığına yönelik bakış açılarını ve bu konudaki algılarının belirlenmesini amaçlamıştır. Örneklem grubunu bir devlet üniversitesinde öğrenim gören ikinci sınıfa devam eden 129 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak açık uçlu sorular hazırlanmıştır. Araştırma sonucunda ise katılımcıların vatandaşlığı ve Türk vatandaşlığını hak ve özgürlüklerden ziyade görev ve sorumluluk olarak algıladıkları, vatandaşlığı siyaset bilimi ile eşdeğer tuttukları ve kendilerini vatandaşlık konusunda yeterli görmedikleri şeklinde görüşler tespit edilmiştir.

Acar (2018), “Öğrenci Velilerindeki Vatandaşlık Algılarının Belirlenmesi” adlı çalışmasında öğrenci velilerindeki vatandaşlık algılarının belirlenmesini amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda, tarama modeli uygulanmıştır. Acar ve Demirbaş tarafından “Vatandaşlık Algısı Ölçeği” geliştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini 2014-2015 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 339 öğrenci velisi oluşturmuştur. Çalışmada demografik özellikler açısından velilerin vatandaşlık algıları incelenmiş olup vatandaşlık algıları ile ekonomik durumları bakımından anlamlı bir farkın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ak (2018), “Üniversite Öğrencilerinin Vatandaşlık Algısı: Gümüşhane Üniversitesi Örneği” adlı çalışmasında üniversitede okuyan öğrencilerin vatandaşlık algılarını tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda, Gümüşhane Üniversitesi’nde farklı bölüm ve sınıflarında okuyan 251 öğrenciye tarama modeline göre anket uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların kendi hayat tarzlarını geleneksel muhafazakâr olarak tanımladığı, genel ve yerel seçimlerde her zaman oy kullandıklarını ve dernek, vakıf ve sivil toplum kuruluşlarına üye olma durumlarının düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Boğazlıyan ve Yılmaz (2018), “Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin Vatandaşlık Üzerine Metaforik Algıları” adlı çalışmada vatandaşlık ve demokrasi eğitimi alan öğrencilerin vatandaşlığa dair metaforik algılarının belirlenmesini amaçlamıştır. Araştırma 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Sivas ili Ulaş ilçesinin beldesinde 4 farklı ortaokulda yürütülmüştür. Çalışma grubunu 97 kişiden oluşan 8. sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Nitel araştırma deseni uygulanan araştırma içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin vatandaşlık algılarına ilişkin metaforlar; ilişkiler, sistem ve hak-ödevler şeklinde üç kategoride olması ortaya çıkan sonuçlarındandır.

Bıçak ve Ereş (2018), “Öğretmenlerin Vatandaşlık Eğitimi ve Vatandaşlık Eğitimi Sürecine Yönelik Görüşleri” adlı çalışmada vatandaşlık eğitimi ve bu eğitim sürecine yönelik öğretmen görüşlerini incelemeyi amaçlamıştır. Tarama modeli kullanılmıştır. Örneklem olarak Çorum il merkezi ve ilçelerinden seçilen 20 lisede görevli 280 öğretmen ile araştırma gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanmasında Zaman’ın (2006) geliştirdiği “Vatandaşlık Eğitimi Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, vatandaşlık eğitiminde okullarda toplum bilincinin yer aldığını ve öğretmenlerin en çok sözlü katılım, sözlü değerlendirme yöntemlerini kullandıkları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Faiz ve Karasu Avcı (2018), “4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ‘Etkin Vatandaşlık’ Öğrenme Alanında Yer Alan Becerilerin ve Değerlerin İncelenmesi” adlı

çalışmada 2018 sosyal bilgiler öğretim programında etkin vatandaşlık öğrenme alanındaki metinlerde beceri ve değerlerin tespiti amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda 4 ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı doküman incelemesi yoluyla incelenmiştir. 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında işbirliği, iletişim becerileri ve sosyal katılım ile eşitlik, sorumluluk, özgürlük ve bağımsızlık değerlerinin en çok vurgulandığı tespit edilmiştir. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında ise karar verme, siyaset okuryazarlığı, sosyal katılım ve araştırma becerileri ile yardımseverlik, sorumluluk, vatanseverlik ve temizlik değerlerinin en çok vurgulandığı çıkan sonuçlarındandır.

Genç ve Çelik (2018), “Türkiye’deki Vatandaşlık Eğitiminin Branş Öğretmenlerinin Bakış Açılıyla Değerlendirilmesi” adlı çalışmada Türkiye’deki vatandaşlık eğitiminin branş öğretmenlerinin bakış açılarıyla değerlendirilmesini amaçlamıştır. Çalışmada olgu bilim deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Sakarya ilinde özel bir okulda farklı branşlardaki 10 öğretmen oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Betimsel analiz sonucunda katılımcıların mevcut vatandaşlık eğitimi ile kendi aldıkları vatandaşlık eğitimi içerik ve uygulama açısından yetersiz gördükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Mızrak (2019), “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Aktif Vatandaşlık Niteliklerine İlişkin Düşüncelerinin Analizi” adlı çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlık niteliklerine ilişkin düşüncelerini analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ili Tuzla ilçesinde görev yapan 10 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmanın sonucuna göre katılımcıların aktif vatandaşlığa yönelik fikirlerinin bilgi düzeyinde olduğu ve vatandaşlık kavramını vatandaşlık görevini yerine getiren, faaliyetlere katılım gösteren olarak açıkladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Demirbaş ve Aydınöz (2020), “Üniversite Öğrencilerinin Vatandaşlık Algısının Belirlenmesi” adlı çalışmada üniversite öğrencilerinin belirli değişkenlere göre vatandaşlık algılarını tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini 2014-2015 eğitim-öğretim yılı Kastamonu Üniversitesinde öğrenim gören 1909 öğrenci oluşturmuştur. Veriler vatandaşlık algısı ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma sonucuna göre kız öğrencilerin ve il merkezinde yaşayanların vatandaşlık algıları daha yüksek çıktığı çıkan sonuçlarındandır.

Çavuşoğlu (2022), “Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Öğrencilerinin Vatandaşlık Algısı” adlı çalışmada Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi öğrencilerinin vatandaşlık algısını ve demografik değişkenlerle olan ilişkisini ortaya koymayı amaçlamıştır. 230 öğrencinin cevapladığı anket sonuçlarına göre öğrencilerin vatandaşlık algılarının yüksek olduğu ve vatandaşlık algısı ile demografik değişkenler arasında ilişkinin az olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aktaş ve Ayaydın (2023), “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Küresel Vatandaşlık Eğitimi İle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi” adlı çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin küresel vatandaşlık eğitimi ile ilgili görüşlerinin alınması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, araştırmanın örneklemini İstanbul ili Küçükçekmece ilçesinde farklı okullarda görev yapan 10 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmış olup veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Çalışma sonucuna göre katılımcıların çoğunun küresel vatandaşlık özellikleri taşımadığı tespit edilmiştir.

3.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Sim, J. B. Y. (2008). “Vatandaşlık Ne Anlama Geliyor? Singapur Okullarında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatandaşlık Anlayışları” adlı araştırmasında Singapur okullarındaki sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık anlayışlarını incelemeyi amaçlamıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması yapılmıştır. 8 öğretmen ile gerçekleştirilen araştırma sonuçlarına göre Singapur’da sıkı kontrollere rağmen katı, kuralcı veya homojen olmayan bir vatandaşlık eğitim ortamını yansıttığı tespit edilmiştir.

Sunal, C. S., Kelley, L. A. & Sunal, D. W. (2009). “İlköğretim Sınıfında Vatandaşlık Eğitimi: Öğretmen Adayları Fotoğraf Çekip Algılarını Anlatıyor” adlı araştırmalarında sınıf öğretmeni adaylarının, ilköğretim sınıflarında gerçekleşen demokratik vatandaşlık eğitimi olarak yorumladıkları örnekleri nasıl tanımladıkları, fotoğrafladıkları, tartıştıkları ve kategorize ettiklerini araştırmışlardır. Sınıf öğretmeni adaylarının öğrencilerin deneyimledikleri demokratik vatandaşlık eğitimine ilişkin görüşlerine çektikleri fotoğraflar aracılığıyla erişebilecekleri sonucuna ulaşılmıştır.

Mellor, S. (2010). “Avustralya’da Yurttaşlık ve Vatandaşlık Eğitimine İlişkin Resmi Testlerden Elde Edilen Bilgiler” adlı araştırmasında 2004 ve 2007 yıllarında yürütülen yurttaşlık ve vatandaşlık ulusal değerlendirme programı bilgi ve becerilere ilişkin başarı

verileri toplanmıştır. 6. Sınıfı okuyan 10 öğrenciden her iki döneme ait veriler toplanmıştır. Araştırma analiz sonuçlarının yanı sıra öğrenciler ve onların Avustralya okullarındaki yurttaşlık ve vatandaşlık öğrenme deneyimleri hakkında sonuçlarını yansıtmaktadır.

Gbadamosi, T. V. (2013). “Sosyal Bilgiler Dersinde Vatandaşlık Bileşeni Öğretiminin İlkokul Öğrencilerinin Vatandaşlık Bilgi ve Becerilerine Etkisi” adlı araştırmasında sosyal bilgiler dersinin vatandaşlık eğitimi bileşeninin ilkokul öğrencilerinin vatandaşlık bilgi ve becerileri üzerindeki etkilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Osun Eyaletinin Oluponna Yerel Yönetim Bölgesinde 30 öğrenci seçilmiştir. ”Yurttaşlık Bilgi ve Beceri Testi” ve “Sosyal Bilgiler Öğretim Kılavuzu” veri toplamayı sağlayan araçlar olmuştur. Araştırmada ön test- son test ve yarı deneysel desen kullanılmıştır. Yedi hafta süren eğitim sonucunda uygulamanın öğrencilerin yurttaşlık bilgi ve becerilerinde anlamlı bir etkisinin olduğu, cinsiyete dayalı becerilerde anlamlı bir fark olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Andrews, K. & Aydin, H. (2020). “Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Müfredatında Küresel Vatandaşlık Eğitime İlişkin Algıları” adlı araştırmalarında öğretmen adaylarının sosyal bilgilerde küresel vatandaşlık eğitime ilişkin algılarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu amaçla durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. 20 öğrenciye açık uçlu yarı yapılandırılmış odak grup görüşmeleri, sınıf içi gözlemler, kompozisyon soruları gibi çoklu kaynaklardan elde edilen verilerin analizi yapılmıştır. Küresel vatandaşlar olarak öğrencilerin sosyal adalet, birlik ve eşitliği savunacak araç ve kaynaklara sahip olması gerektiği çıkan sonuçlardır.

Anditasari, R. D., Sutrisno, S., Nur’aini, K. N., & Aristyowati, A. (2023). “Lisede Vatandaşlık Öğreniminde Yurttaşlık Okuryazarlığının Gerçekleştirilmesi” adlı araştırmalarında okullarda vatandaşlık eğitiminin öğrenme sürecinde vatandaşlık okuryazarlığının gerçekleşme durumunu belirlemeyi amaçlamışlardır. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılan araştırmada gözleme dayalı görüşmeler, notlar ve dokümantasyon ile veri toplanmıştır. Araştırma SMA N 1 Babatan, Ponorogo, Endonezya’da gerçekleştirilmiştir. Vatandaşlık eğitiminde vatandaşlık okuryazarlığının hayata geçirilmesinin çeşitli öğrenme yaklaşımlarıyla gerçekleştirildiği çıkan sonuçlarındandır.

Dewi, S. L., Misnawati, Hayati, R., Zuhra, I., & Misnar. (2023). “İngilizce Öğretmen Adaylarının Kültür ve Vatandaşlık Okuryazarlığını Güçlendirmek için Merdeka Belajar-Kampus Merdeka (MBKM)” adlı araştırmalarında öğrenci değişim programı olan

PERMATA-SAKTI Programı aracılığıyla Endonezya'daki ingilizce öğretmen adaylarının kültür ve vatandaşlık okuryazarlığını geliştirmedeki rolünü açıklamayı amaçlamışlardır. Karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın nitel verileri 5 ingilizce öğretmen adayıyla görüşmeler yapılarak, nicel verileri ise 35 ingilizce öğretmen adayıyla kapalı uçlu anketler aracılığıyla toplanmıştır. Veriler betimsel analiz aracılığıyla çözümlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre PERMATA-SAKTI Programının ingilizce öğretmen adaylarının kültürel ve vatandaşlık okuryazarlıklarını etkili bir şekilde güçlendirdiği şeklinde ortaya konulmuştur.

Ma'Ruufah, M. A. (2024). "Yurttaşlık Okuryazarlığını Geliştirmek İçin Kullanılan Ters Yüz Sınıf Modeline İlişkin Öğrenci Perspektifleri" adlı araştırmasında yurttaşlık okuryazarlığını geliştirmek ve öğrencilerin öğretim yöntemine yönelik görüşlerini öğrenmek için öğretmenlerin ters yüz edilmiş sınıfları nasıl kullandıklarını araştırmayı amaçlamıştır. Nitel araştırma yöntemi ile yapılan çalışma da görüşme, gözlem ve dokümantasyon çalışmaları yapılmıştır. Çalışma grubunu ilkokul 5. sınıf öğrencileri ve öğretmenleri oluşturmuştur. Öğrenciler ters yüz sınıf modelini öğrenmeye olan ilgilerini arttırdığı ve motive ettiği, yurttaşlık okuryazarlığı konusunda daha bilgili olmalarını sağladığı eğlenceli bir öğrenme modeli olarak tanımladıkları sonucuna varılmıştır.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve verilerin analizi hakkında bilgi verilecektir.

4.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte var olan veya günümüzde de devam eden bir durumun tanımlanmasıdır. Bilinmek isteneni uygun bir biçimde değiştirmeye kalkmadan gözlenmesidir (Karasar, 2014, s. 77). Bu çalışmada tarama yönteminin kesitsel deseni kullanılmıştır. Kesitsel araştırmalar betimlenecek değişkenlerin bir seferde ölçülmesini ve birçok farklı özellikteki toplulukları kapsamaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2023, s. 186).

4.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2024-2025 eğitim- öğretim yılında güz döneminde bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde sosyal bilgiler öğretmenliğinde öğrenim gören 199 lisans öğrencisi oluşturmaktadır. Bu çalışma grubu uygun örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Uygun örnekleme araştırmacının kolay ulaşabileceği bir örneklemden verilerin

toplanması olarak ifade edilir (Büyüköztürk vd., 2023, s. 95). Çalışmada yer alan katılımcılara ait bilgilere aşağıda yer verilmiştir. Çalışma grubunun genel özellikleri cinsiyet, sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim düzeyi, üniversiteye başlamadan önce yaşanan yerleşim birimi, anayasal çerçevede temel hak ve özgürlükleri bilme durumu, herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olma durumu, siyasal etkinliklere katılım durumu ve karşılaşılan bir sorunu belirtmek için dilekçe yazma durumuna ait veriler Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4

Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler

Değişken		n	%
Cinsiyet	Kadın	134	67,3
	Erkek	65	32,7
Sınıf	1	44	22,1
	2	54	27,1
	3	50	25,2
	4	51	25,6
Anne Eğitim Düzeyi	İlkokul	93	46,7
	Ortaokul	37	18,6
	Lise	35	17,6
	Ön Lisans	9	4,5
	Lisans	21	10,6
	Lisansüstü	4	2,0
Baba Eğitim Düzeyi	İlkokul	42	21,1
	Ortaokul	63	31,7
	Lise	61	30,7
	Ön Lisans	7	3,5
	Lisans	23	11,6
	Lisansüstü	3	1,4
Üniversiteye Başlamadan Önce Yaşanılan Yer	Büyükşehir	128	64,4
	Şehir	17	8,5
	İlçe	36	18,1
	Kasaba	5	2,5
	Köy	13	6,5
Anayasal Çerçeve de Temel Hak ve Özgürlükleri Bilme	Evet	176	88,4
	Hayır	23	11,6
Sivil Toplum Kuruluşuna Üye Olma	Evet	27	13,6
	Hayır	172	86,4
Siyasal Etkinliklere Katılım	Evet	17	8,5
	Hayır	182	91,5
Karşılaşılan Bir Sorunu Dile Getirmek İçin Dilekçe Yazma	Evet	126	63,3
	Hayır	73	36,7
Toplam		199	100

Tablo 4 incelendiğinde katılımcıların 134'ünün (%67,3) kadın, 65'inin (%32,7) erkek olduğu görülmektedir. Sınıf düzeyine göre, katılımcıların %22,1'i (44) 1. sınıfta, %27,1'i (54) 2. sınıfta, %25,2'si (50) 3. sınıfta, %25,6'sı (51) ise 4. sınıfta öğrenim görmektedir. 93 (%46,7) kişinin annesinin ilkokul mezunu olduğu, ortaokul mezunlarının 37 (%18,6), lise mezunlarının 35 (%17,6), ön lisans mezunlarının 9 (%4,5), lisans mezunlarının 21 (%10,6) ve lisansüstü mezunlarının 4 (%2,0) olduğu görülmektedir. 42 (%21,1) kişi ilkokul mezunu, 63 (%31,7) kişi ortaokul mezunu, 61 (%30,7) kişi lise mezunu, 7 (%3,5) kişi ön lisans mezunu, 23 (%11,6) kişi lisans mezunu ve 3 (%1,4) kişi lisansüstü mezunudur. Üniversiteye başlamadan önce yaşanan yer açısından, katılımcıların 128'i (%64,4) büyükşehirde, 36'sı (%18,1) ilçede, 17'si (%8,5) şehirde, 13'ü (%6,5) köyde ve 5'i (%2,5) kasabada yaşadıklarını belirtmiştir. Anayasal hak ve özgürlükleri bilme durumunda ise, 176 (%88,4) katılımcı anayasal hak ve özgürlüklerini bildiğini ifade ederken, 23 (%11,6) kişi bilmediğini belirtmiştir. Sivil toplum kuruluşlarına üye olanların sayısı 27 (%13,6) iken, 172 (%86,4) kişi herhangi bir üyelikleri olmadığını söylemiştir. Siyasal etkinliklere katılımda ise 17 (%8,5) kişi katıldığını, 182 (%91,5) kişi katılmadığını belirtmiştir. Son olarak, karşılaşılan bir sorunu dile getirmek için dilekçe yazanların oranı %63,3 (126 kişi) olup, yazmayanların oranı %36,7 (73 kişi) olarak tespit edilmiştir.

4.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri 2024-2025 eğitim-öğretim yılında güz döneminde toplanmıştır. 199 sosyal bilgiler öğretmen adayına ulaşılmıştır. Çalışmanın verileri “Kişisel Bilgi Formu” (EK 1) ve Karadağ ve Kapusizoğlu (2022) tarafından geliştirilen “Vatandaşlık Okuryazarlığı Ölçeği” (EK 2) aracılığıyla toplanmıştır. “Vatandaşlık Okuryazarlık Ölçeği” Karadağ ve Kapusizoğlu (2022) tarafından geliştirilen ölçekten izin alınarak uygulanmıştır.

4.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların vatandaşlık okuryazarlık düzeylerine etkisi olabileceği düşünülen kişisel bilgilerin tespiti amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda kişisel bilgi formunda cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, üniversiteye başlamadan önce yaşadıkları yerleşim birimi, anayasal çerçevede temel hak ve özgürlükleri bilme durumu,

herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olma durumu, siyasal etkinliklere katılım durumu ve karşılaşılan bir sorunu belirtmek için dilekçe yazma durumu gibi vatandaşlık okuryazarlık düzeylerine etkisi olabileceği düşünülen toplam 9 soruya yer verilmiştir. Kişisel Bilgi Formu EK 1’de yer almaktadır.

4.3.2. Vatandaşlık Okuryazarlığı Ölçeği

Karadağ ve Kapusızoğlu (2022) tarafından geliştirilen “Vatandaşlık Okuryazarlığı Ölçeği” Kapusızoğlu (2022)’dan izin alınarak (EK 3) kullanılmıştır. Alanyazın taraması ve yapılandırılmamış görüşme sonucunda ölçekte yer alan ifadeler oluşturularak uzman görüşleri alınmıştır. Uzman değerlendirmesi sonucunda madde havuzunda yer alan ifade sayısı 52 olarak tespit edilerek 5’li likert ölçeğine göre anket formuna uyarlanması yapılmıştır. Anket formunun pilot uygulama sonrasında Türkiye’yi temsil etme özelliğine sahip 1081 kişiden oluşan çalışma grubuna uygulaması yapılmıştır. SPSS programı aracılığıyla verilerin analizleri gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin faktör yapısını ortaya çıkarmak amacıyla açımlayıcı faktör analizi ile doğrulayıcı faktör analizleri yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi öncesinde KMO ve Barlett’s Küresellik testleri aracılığıyla ölçeğin açımlayıcı faktör analizine uygunluğu incelenmiş ve mükemmel düzeyde uygun olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliliğini ortaya koymak amacıyla açımlayıcı faktör analizi sonrası 29 madde olan 4 faktörlü bir yapıya sahip Vatandaşlık Okuryazarlık Ölçeği elde edilmiştir. Ölçeğin güvenirlik analizlerini sağlamak amacıyla Cronbach Alpha değerleri hesaplanarak 0,931 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutları açısından Cronbach Alpha değerleri bilgi faktörü için 0,925; ilgi faktörü için 0,909; hak arama faktörü için 0,922 ve eylem faktörü için 0,888 sonuçlarına ulaşılmıştır. Ölçeği oluşturan faktörlerin toplam varyansı % 65,573 olarak tespit edilmiştir. Vatandaşlık okuryazarlık ölçeğin iç tutarlılığının yüksek olduğu görülmüştür. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda uyum değerleri sonuçları incelendiğinde $\chi^2 = 1430,423$; DF, 363, $\chi^2/df = 3,941$; $p = 0,000$; RMSEA; 0,052; SRMR; 0,051; GFI; 0,912, CFI; 0,950; IFI; 0,950; NFI; 0,934, RFI; 0,926 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu değerler iyi bir uyum olduğunu göstermektedir. Yapılan geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları sonucunda 5’li likert tipli toplam 29 madde Bilgi, İlgi, Eylem ve Hak Arama alt boyutlarından oluşan ve ters kod bulundurmeyan “Vatandaşlık Okuryazarlığı Ölçeği” oluşturulmuştur. Vatandaşlık Okuryazarlık Ölçeği EK 2’de yer almaktadır.

Bu araştırma için ölçeğin hesaplanan Cronbach Alpha (α) değeri 0,895 olup, bu değer ölçeğin genelini iyi düzeyde güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir (George & Mallery, 2010; Tabachnick & Fidell, 2013).

4.4. Verilerin Analizi

Araştırmada veriler IBM SPSS Statistics 27 paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Verilerin analizinde bağımsız örneklem t testi, tek yönlü ANOVA gibi parametrik testler; Mann-Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testi gibi parametrik olmayan testlerden yararlanılmıştır. Vatandaşlık okuryazarlık ölçeği geneli ve bilgi boyutunda normal dağılım göstermemesi sebebiyle bu boyutların fark testlerinde parametrik olmayan yöntemler; ilgi, eylem ve hak arama alt boyutlarının normal dağılım göstermesi sebebiyle bunların fark testlerinde parametrik yöntemler kullanılmıştır. Ölçeğe verilen cevapların normal dağılıp dağılmadığının belirlenmesi için normallik testi yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 5’te belirtilmiştir.

Tablo 5

Vatandaşlık Okuryazarlık Ölçeğine Ait Normallik Testi Verileri

Ölçek ve Boyutları	Kolmogorov-Smirnov	Shapiro Wilk	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
	p	p		
Vatandaşlık Okuryazarlık Ölçeği	0,000	0,000	-0,909	1,667
Geneli	0,000	0,000	-2,443	7,304
Bilgi	0,050	0,386	-0,047	-0,074
İlgi	0,014	0,064	-0,129	-0,002
Eylem	0,006	0,000	-0,424	-0,023
Hak Arama				

Tablo 5 incelendiğinde Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro Wilk test sonuçlarına göre, vatandaşlık okuryazarlık ölçeği geneli, bilgi ve hak arama boyutlarının normal dağılım göstermediği belirlenmiştir ($p < 0,05$). Buna karşın, ilgi ve eylem boyutlarının normal dağılım gösterdiği söylenebilir ($p > 0,05$). Çarpıklık (Skewness) ve basıklık (Kurtosis) değerleri incelendiğinde Tabachnick ve Fidell (2013)’e göre -1,50 ile +1,50 aralığında kalan değerlerin normal dağılımı işaret ettiği kabul edilmektedir. Bu bağlamda, vatandaşlık okuryazarlık ölçeği geneli ile bilgi alt boyutunun çarpıklık ve basıklık değerleri kabul edilebilir aralıkta yer almamakta ve normal dağılımı göstermemektedir. İlgi, eylem ve hak arama alt boyutlarının çarpıklık ve basıklık değerleri, -1,50 ile +1,50 aralığında olduğu için

bu boyutların normal dağılım gösterdiği söylenebilir. Bu durum veri analizinde parametrik ve parametrik olmayan test seçimlerinde dikkate alınmıştır.

BÖLÜM V

BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular ve bulgulara ilişkin yapılan yorumlara yer verilmiştir.

5.1. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Nedir?

Araştırmanın bu sorusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeylerinin ne seviyede olduğu incelenmiştir. Karadağ ve Kapusızoğlu (2022) tarafından geliştirilen ölçek olan Vatandaşlık Okuryazarlığı Ölçeğine katılımcı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ifadelerine verdikleri yanıtların ortalama puanları ve standart sapma değerlerine göre değerlendirilmeleri aşağıdaki Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6

Vatandaşlık Okuryazarlık Ölçeğine İlişkin Katılımcı Görüşleri Dağılımı

İfadeler	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		$\bar{X}$	SS
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
1. Herkesin dini inanç ve kanaat hürriyetine sahip olduğunu bilirim.	8	4,0	2	1,0	9	4,5	41	20,7	138	69,7	4,510	,944
2. Herkesin düşüncelerini serbestçe ifade edebilmesinin bir hak olduğunu bilirim.	9	4,5	8	4,0	3	1,5	39	19,6	140	70,4	4,472	1,034
3. Hiç kimsenin yaşam hakkından yoksun bırakılmayacağını bilirim.	7	3,5	6	3,0	14	7,0	26	13,1	146	73,4	4,497	,999
4. Kimsenin özel hayatına dokunulamayacağını bilirim.	5	2,5	8	4,0	10	5,0	28	14,1	148	74,4	4,538	,947
5. Devletin en temel görevinin bireylerin güvenliğini sağlamak olduğunu bilirim.	3	1,5	3	1,5	11	5,5	37	18,6	145	72,9	4,598	,791
6. Devletin en temel görevinin bireylerin özgürlüğünü korumak olduğunu bilirim.	7	3,5	2	1,0	11	5,5	46	23,1	133	66,8	4,487	,920
7. Anayasada düzenlenmiş temel hak ve hürriyetlerimi bilirim.	2	1,0	9	4,5	27	13,6	71	35,7	90	45,2	4,196	,908
8. Anayasal çerçevede yerleşme ve seyahat özgürlüğümün olduğunu bilirim.	3	1,5	4	2,0	12	6,0	60	30,2	120	60,3	4,457	,821
9. Hakkımı aramak için başvuru yapabileceğim mercileri bilirim.	6	3,0	8	4,0	57	28,6	57	28,6	71	35,7	3,899	1,035
10. Belediye Meclisinin aldığı kararları takip ederim.	22	11,1	47	23,6	78	39,2	35	17,6	17	8,5	2,889	1,091
11. İktidarın seçim vaatlerinin gerçekleşip gerçekleşmediğini takip ederim.	13	6,5	17	8,5	43	21,6	69	34,7	57	28,6	3,704	1,162
12. Meclis çalışmalarını takip ederim.	26	13,1	46	23,1	67	33,7	34	17,1	26	13,1	2,940	1,205
13. Sağlık hizmetlerinde yapılan düzenlemeleri takip ederim.	23	11,6	44	22,2	68	34,3	44	22,2	19	9,6	2,960	1,139
14. Sendikaların yaptıkları çalışmalarla ilgilenirim.	55	27,6	72	36,2	47	23,6	12	6,0	13	6,5	2,276	1,128
15. Sivil toplum örgütlerinin çalışmalarını ilgilenirim.	36	18,1	59	29,6	61	30,7	29	14,6	14	7,0	2,628	1,147
16. Siyasal partilerin seçim vaatleri ile ilgilenirim.	27	13,6	29	14,6	50	25,1	53	26,6	40	20,1	3,251	1,305
17. Sosyal güvenlik hizmetlerinde yapılan düzenlemeleri takip ederim.	28	14,1	41	20,6	62	31,2	43	21,6	25	12,6	2,980	1,223
18. Oy verdiğim siyasal parti için diğer insanları ikna etmeye çalışırım.	74	37,2	37	18,6	36	18,1	36	18,1	16	8,0	2,412	1,356
19. Oy verdiğim siyasal partinin toplantı ve mitinglerine katılırım.	106	53,3	48	24,1	27	13,6	12	6,0	6	3,0	1,814	1,073
20. Oy verdiğim siyasal partiye bağışta bulunurum.	122	61,3	38	19,1	25	12,6	8	4,0	6	3,0	1,683	1,037
21. Oy verdiğim siyasal parti tarafından organize edilen veya desteklenen çalışmalara katılırım.	101	50,8	48	24,1	26	13,1	19	9,5	5	2,5	1,889	1,114

22. Asayişle ilgili bir problemle karşılaştığımda emniyet güçlerine haber veririm.	12	6,0	20	10,1	22	11,1	69	34,7	76	38,2	3,889	1,197
23. Hakkımı aramak için hukuki yollara başvuruda bulunurum.	7	3,5	16	8,0	29	14,6	64	32,2	83	41,7	4,005	1,099
24. Kamu kurumları ile bir sorun yaşarsam Kamu Denetçiliği Kurumuna başvururum.	22	11,1	29	14,6	60	30,2	41	20,6	47	23,6	3,312	1,284
25. Mahallemde karşılaştığım bir problemi (su/doğalgaz borusu patlaması/çukur vb.) yetkililere bildiririm.	12	6,0	13	6,5	32	16,1	61	30,7	81	40,7	3,935	1,172
26. Mahkeme önünde hukuki yardım almadan kendimi savunabilirim.	20	10,1	21	10,6	69	34,8	47	23,7	41	20,7	3,343	1,210
27. Mahkemelere hukuki yardım almadan başvuruda bulunabilirim.	16	8,0	32	16,1	67	33,7	48	24,1	36	18,1	3,281	1,173
28. Satın aldığım mal ve hizmetlerle ilgili bir problem yaşadığımda Tüketici Hakem Heyetlerine başvuruda bulunurum.	11	5,5	23	11,6	45	22,6	55	27,6	65	32,7	3,704	1,197
29. Talep ve beklentilerim için ilgili kurumlara dilekçe yazarım.	12	6,0	23	11,6	47	23,6	50	25,1	67	33,7	3,688	1,220

Tablo 6 incelendiğinde katılımcılar, vatandaşlık okuryazarlığı ölçeğinin bilgi boyutuna ilişkin ifadeler arasında “Herkesin dini inanç ve kanaat hürriyetine sahip olduğunu bilirim” ifadesine çoğunlukla (%69,7) “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Bu ifadenin ortalaması ise 4,510 ile en yüksek değerlerden biridir ve katılımcıların dini inanç özgürlüğü konusundaki farkındalık düzeyinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, “Herkesin düşüncelerini serbestçe ifade edebilmesinin bir hak olduğunu bilirim” ifadesinde de %70,4 oranında “kesinlikle katılıyorum” yanıtı alınmış ve ortalama 4,472 olarak hesaplanmıştır. “Hiç kimsenin yaşam hakkından yoksun bırakılmayacağını bilirim” ifadesi için %73,4 “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiş ve bütün katılımcıların ortalaması 4,497 olarak hesaplanmıştır. “Kimsenin özel hayatına dokunulmayacağını bilirim” ifadesi, %74,4 ve 4,538 ortalama değere sahiptir. “Devletin en temel görevinin bireylerin güvenliğini sağlamak olduğunu bilirim” ifadesi, %72,9 oranında “kesinlikle katılıyorum” cevabı ve 4,598 ortalamaya sahiptir. “Devletin en temel görevinin bireylerin özgürlüğünü korumak olduğunu bilirim” ifadesi, %66,8 oranında “kesinlikle katılıyorum” cevabı ve 4,487 ortalamaya sahiptir. “Anayasada düzenlenmiş temel hak ve hürriyetlerimi bilirim” ifadesi için %45,2 oranında “kesinlikle katılıyorum” cevabı verilmiş ve ortalama 4,196 olarak belirlenmiştir. “Anayasal çerçevede yerleşme ve seyahat özgürlüğüm olduğunu bilirim” ifadesi ise %60,3 “kesinlikle katılıyorum” oranıyla 4,457 ortalamaya sahiptir ve bu konuda katılımcıların genel bilgi düzeyinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, “Hakkımı aramak için başvuru yapabileceğim mercileri bilirim”

ifadesinde %35,7 “kesinlikle katılıyorum” cevabı ve 3,899 ortalama ile daha düşük bir bilgi seviyesi tespit edilmiştir. İlgili alt boyutunun cevapları incelendiğinde, “Belediye Meclisinin aldığı kararları takip ederim” ifadesine katılımcıların %39,2’si “kararsızım” yanıtını verirken, “kesinlikle katılıyorum” oranı %8,5’dir. Ortalama ise 2,889 olarak hesaplanmıştır. Benzer şekilde, “Meclis çalışmalarını takip ederim” ifadesi de %33,7 “kararsızım” cevabı ile birlikte, %13,1 oranında “kesinlikle katılıyorum” yanıtı verilmiştir. Ortalama ise 2,940’tır. Sağlık hizmetlerinde yapılan düzenlemeler ile ilgili olarak, “Sağlık hizmetlerinde yapılan düzenlemeleri takip ederim” ifadesine verilen cevaplar da benzer bir eğilim göstermiştir. Katılımcıların %34,3’ü “kararsızım” yanıtını verirken, “kesinlikle katılıyorum” diyenlerin oranı %9,6’dır ve ortalama 2,960 olarak hesaplanmıştır. “Sivil toplum örgütlerinin çalışmalarını ilgilendiririm” ve “Sendikaların yaptıkları çalışmalarla ilgilendiririm” ifadeleri daha düşük katılım düzeylerine sahiptir. “Sendikaların yaptıkları çalışmalarla ilgilendiririm” ifadesinde “kesinlikle katılıyorum” oranı %6,5 ile en düşüklerden biridir ve ortalama 2,276 olarak hesaplanmıştır. “Sivil toplum örgütlerinin çalışmalarını ilgilendiririm” ifadesinde de benzer şekilde %7,0 oranında “kesinlikle katılıyorum” cevabı alınmıştır ve ortalama 2,628’dir. Katılımcılar, siyasal örgütlerin vaatlerine daha fazla ilgi göstermiştir. “Siyasal partilerin seçim vaatleri ile ilgilendiririm” ifadesi, %20,1 oranında “kesinlikle katılıyorum” cevabı almış ve ortalama 3,251 olarak hesaplanmıştır. “Sosyal güvenlik hizmetlerinde yapılan düzenlemeleri takip ederim” ifadesinde ise, “kesinlikle katılıyorum” oranı %12,6, ortalama ise 2,980 olarak belirlenmiştir. Eylem alt boyutunun cevaplarına göre, “Oy verdiğim siyasal parti için diğer insanları ikna etmeye çalışırım” ifadesine katılımcıların %37,2’si “kesinlikle katılmıyorum” yanıtını verirken, %8,0’ı “kesinlikle katılıyorum” demiştir. Bu ifadenin ortalaması ise 2,412’dir. Benzer şekilde, “Oy verdiğim siyasal partinin toplantı ve mitinglerine katılırım” ifadesinde %53,3 oranında “kesinlikle katılmıyorum” yanıtı alınmış ve ortalama 1,814 olarak tespit edilmiştir. “Oy verdiğim siyasal partiye bağışta bulunurum” ifadesinde katılımcıların %61,3’ü “kesinlikle katılmıyorum” yanıtını vermiştir ve ortalama 1,683 ile bu madde eylem alt boyutunun en düşük ortalamasına sahiptir. “Oy verdiğim siyasal parti tarafından organize edilen veya desteklenen çalışmalara katılırım” ifadesine katılımcıların %50,8 “kesinlikle katılmıyorum” yanıtını vermiştir ve bu ifadenin ortalaması 1,889 olarak hesaplanmıştır. “Asayişle ilgili bir problemle karşılaştığımda emniyet güçlerine haber veririm” ifadesinde katılımcıların %38,2’si “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir ve bu ifadenin ortalaması 3,889 olarak hesaplanmıştır. “Hakkımı aramak için hukuki yollara başvuruda bulunurum”

ifadesinde ise %41,7 oranında “kesinlikle katılıyorum” yanıtı alınmış ve bu maddenin ortalaması 4,005 ile eylem alt boyutundaki en yüksek değerdir. “Kamu kurumları ile bir sorun yaşarsam Kamu Denetçiliği Kurumuna başvururum” ifadesinde katılımcıların %23,6'sı “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir ve ortalama 3,312 olarak hesaplanmıştır. Benzer şekilde, “Mahallemde karşılaştığım bir problemi (su/doğalgaz borusu patlaması/çukur vb.) yetkililere bildiririm” ifadesinde %40,7 oranında “kesinlikle katılıyorum” cevabı alınmış ve bu maddenin ortalaması 3,935 olmuştur. Hak Arama alt boyutunda ise, “Mahkeme önünde hukuki yardım almadan kendimi savunabilirim” ifadesine katılımcıların %34,8'i “kararsızım” cevabı verirken, “kesinlikle katılıyorum” diyenlerin oranı %20,7 olarak tespit edilmiştir. Bu ifadenin ortalaması 3,343'tür. Benzer şekilde, “Mahkemelere hukuki yardım almadan başvuruda bulunabilirim” ifadesi için %33,7 “kararsızım” yanıtı verilmiş, ortalama ise 3,281 olarak hesaplanmıştır. “Satın aldığım mal ve hizmetlerle ilgili bir problem yaşadığımda Tüketici Hakem Heyetlerine başvuruda bulunurum” ifadesi için %32,7 oranında “kesinlikle katılıyorum” yanıtı verilmiş ve bu maddenin ortalaması 3,704 olarak bulunmuştur. “Talep ve beklentilerim için ilgili kurumlara dilekçe yazarım” ifadesinde %33,7 “kesinlikle katılıyorum” yanıtı ile ortalama 3,688 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 6 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeylerine ilişkin aritmetik ortalama puanları en düşük 1,68 olduğu maddenin “Oy verdiğim siyasal partiye bağlıta bulunurum.” maddesi (20. Madde) olduğu tespit edilmiştir. Vatandaşlık okuryazarlık düzeyine ilişkin en yüksek olan maddenin 4,59 olduğu maddenin “Devletin en temel görevinin bireylerin güvenliğini sağlamak olduğunu bilirim.” maddesi (5. Madde) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Toplam puanlardan elde edilen aritmetik ortalama 3,45 değerindedir. Bu bulgu, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir.

5.2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Cinsiyete Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmanın bu sorusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre test edilmiştir. Vatandaşlık okuryazarlık ölçeği geneli ve bilgi alt boyutu için Mann Whitney U testi; ilgi, eylem ve hak arama alt boyutu için ise bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi ve Bağımsız T Testi Sonuçları

Ölçek ve Boyutları	Kategoriler	n	$\bar{x}$	p
Vatandaşlık Okuryazarlık Ölçeği Geneli	Kadın	134	104,07	0,152
	Erkek	65	91,61	
Bilgi	Kadın	134	102,63	0,351
	Erkek	65	94,57	
İlgi	Kadın	134	3,0009	0,230
	Erkek	65	2,8557	
Eylem	Kadın	134	2,9188	0,131
	Erkek	65	2,7615	
Hak Arama	Kadın	134	3,5361	0,495
	Erkek	65	3,4385	

Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların cinsiyet değişkeni ile vatandaşlık okuryazarlık ölçeği geneli ve alt boyutları arasında istatistiki olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

5.3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Sınıf Düzeyine Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmanın bu sorusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri sınıf değişkenine göre test edilmiştir. Katılımcıların sınıfı ile ölçek ve boyutları arasındaki farkın belirlenmesi için vatandaşlık okuryazarlık ölçeği geneli ve bilgi alt boyutunda Kruskal Wallis testi; ilgi, eylem ve hak arama alt boyutunda ise tek yönlü Anova testi uygulanmış, anlamlı fark bulunması halinde farkın hangi değişkenler arasında olduğunu görebilmek için en uygun Post-Hoc testleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Sınıf Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi ve Tek Yönlü Anova Sonuçları

Ölçek ve Boyutları	Kategoriler	n	$\bar{x}$	p	Post Hoc ()
Vatandaşlık Okuryazarlık Ölçeği Geneli	1	44	108,77	0,228	-
	2	54	89,22		
	3	50	108,54		
	4	51	95,47		
Bilgi	1	44	94,48	0,160	-
	2	54	88,04		
	3	50	109,14		
	4	51	108,47		
İlgi	1	44	3,0936	0,540	-
	2	54	2,8634		
	3	50	2,9675		
	4	51	2,9142		
Eylem	1	44	2,9148	0,252	-
	2	54	2,8171		
	3	50	3,0050		
	4	51	2,7451		
Hak Arama	1	44	3,6136	0,529	-
	2	54	3,4460		
	3	50	3,6000		
	4	51	3,3775		

Tablo 8 incelendiğinde katılımcıların sınıf değişkeni ile vatandaşlık okuryazarlık ölçeği geneli ve alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

5.4. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Anne Eğitim Düzeyine Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmanın bu sorusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri anne eğitim düzeyi değişkenine göre test edilmiştir. Katılımcıların anne eğitim düzeyi ile ölçek ve boyutları arasındaki farkların tespit edilmesi için vatandaşlık okuryazarlık ölçeği geneli ve bilgi alt boyutunda Kruskal Wallis testi; ilgi, eylem ve hak arama alt boyutunda ise tek yönlü ANOVA testi uygulanmış, anlamlı fark bulunması halinde farkın hangi değişkenler arasında olduğunu görebilmek için en uygun Post-Hoc testleri kullanılmıştır. Bu bağlamda elde edilen bulgular Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi ve Tek Yönlü Anova Sonuçları

Ölçek ve Boyutları	Kategoriler	n	$\bar{x}$	p	Post Hoc ()
Vatandaşlık Okuryazarlık Ölçeği Geneli	İlkokul	93	103,03	0,739	-
	Ortaokul	37	106,88		
	Lise	35	88,33		
	Ön lisans	9	106,28		
	Lisans	21	92,90		
	Lisansüstü	4	91,13		
Bilgi	İlkokul	93	102,62	0,799	-
	Ortaokul	37	102,42		
	Lise	35	103,21		
	Ön lisans	9	90,61		
	Lisans	21	87,36		
	Lisansüstü	4	76,00		
İlgi	İlkokul	93	2,9664	0,802	-
	Ortaokul	37	3,0473		
	Lise	35	2,9677		
	Ön lisans	9	2,9167		
	Lisans	21	2,7202		
	Lisansüstü	4	2,9688		
Eylem	İlkokul	93	2,8360	0,283	-
	Ortaokul	37	2,9595		
	Lise	35	2,7143		
	Ön lisans	9	3,2917		
	Lisans	21	2,9345		
	Lisansüstü	4	2,7813		
Hak Arama	İlkokul	93	3,5386	0,663	-
	Ortaokul	37	3,5743		
	Lise	35	3,2500		
	Ön lisans	9	3,6667		
	Lisans	21	3,5595		
	Lisansüstü	4	3,6250		

Tablo 9 incelendiğinde katılımcıların anne eğitim durumu ile vatandaşlık okuryazarlık ölçeği geneli ve alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

5.5. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Baba Eğitim Düzeyine Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmanın bu sorusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri baba eğitim düzeyi değişkenine göre test edilmiştir. Katılımcıların baba eğitim düzeyi ile ölçek ve boyutları arasındaki farkın görülebilmesi için vatandaşlık okuryazarlık ölçeği geneli ve bilgi alt boyutunda Kruskal Wallis testi; ilgi, eylem ve hak arama alt boyutunda ise tek yönlü ANOVA testi uygulanmış, anlamlı fark bulunması durumunda farkın hangi değişkenler arasında olduğunu görebilmek için en uygun Post-Hoc testleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi ve Tek Yönlü Anova Sonuçları

Ölçek ve Boyutları	Kategoriler	n	$\bar{x}$	p	Post Hoc (Tukey)
Vatandaşlık Okuryazarlık Ölçeği Geneli	İlkokul	42	109,29	0,669	-
	Ortaokul	63	93,83		
	Lise	61	100,04		
	Ön lisans	7	79,00		
	Lisans	23	107,39		
	Lisansüstü	3	91,17		
Bilgi	İlkokul	42	109,29	0,045	İlkokul>lisansüstü
	Ortaokul	63	93,83		
	Lise	61	100,04		
	Ön lisans	7	79,00		
	Lisans	23	107,39		
	Lisansüstü	3	91,17		
İlgi	İlkokul	42	2,9048	0,758	-
	Ortaokul	63	2,8690		
	Lise	61	3,0471		
	Ön lisans	7	2,8036		
	Lisans	23	3,0870		
	Lisansüstü	3	2,8333		
Eylem	İlkokul	42	2,8839	0,598	-
	Ortaokul	63	2,8433		
	Lise	61	2,9119		
	Ön lisans	7	2,4821		
	Lisans	23	2,8478		
	Lisansüstü	3	3,2917		
Hak Arama	İlkokul	42	3,6211	0,936	-
	Ortaokul	63	3,4921		
	Lise	61	3,4426		
	Ön lisans	7	3,5357		
	Lisans	23	3,5217		
	Lisansüstü	3	3,1667		

Tablo 10 incelendiğinde katılımcıların baba eğitim düzeyi ile vatandaşlık okuryazarlık ölçeği geneli ve bilgi alt boyutu haricindeki alt boyutlarında istatistiki olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$). Ancak bilgi alt boyutunda ise anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Post-Hoc analizi sonucunda, katılımcıların baba eğitim düzeyi arasında ilkokul mezunlarının lisansüstü mezunlarına göre daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu görülmüştür.

5.6. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Üniversiteye Başlamadan Önce Yaşadıkları Yerleşim Birimine Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmanın bu sorusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri üniversiteye başlamadan önce yaşadıkları yerleşim birimi değişkenine göre test edilmiştir. Katılımcıların üniversiteye başlamadan önce yaşadığı yer ile ölçek ve boyutları arasındaki farkın görülebilmesi için vatandaşlık okuryazarlık ölçeği geneli ve bilgi alt boyutunda Kruskal Wallis testi; ilgi, eylem ve hak arama alt boyutunda ise tek yönlü ANOVA testi uygulanarak anlamlı fark bulunması halinde farkın hangi değişkenler arasında olduğunu görebilmek için en uygun Post-Hoc testleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Üniversiteye Başlamadan Önce Yaşadıkları Yerleşim Birimi Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi ve Tek Yönlü Anova Sonuçları

Ölçek ve Boyutları	Kategoriler	n	$\bar{x}$	p	Post Hoc ()
Vatandaşlık Okuryazarlık Ölçeği Geneli	Büyükşehir	128	102,51	0,701	-
	Şehir	17	81,41		
	İlçe	36	100,18		
	Kasaba	5	108,40		
	Köy	13	95,85		
Bilgi	Büyükşehir	128	103,41	0,743	-
	Şehir	17	91,53		
	İlçe	36	94,74		
	Kasaba	5	76,80		
	Köy	13	101,00		
İlgi	Büyükşehir	128	2,9687	0,446	-
	Şehir	17	2,6471		
	İlçe	36	3,0243		
	Kasaba	5	3,2750		
	Köy	13	2,8846		
Eylem	Büyükşehir	128	2,8545	0,974	-
	Şehir	17	2,8456		
	İlçe	36	2,9306		
	Kasaba	5	2,9500		
	Köy	13	2,8173		
Hak Arama	Büyükşehir	128	3,5566	0,808	-
	Şehir	17	3,3824		
	İlçe	36	3,3843		
	Kasaba	5	3,7000		
	Köy	13	3,4038		

Tablo 11 incelendiğinde katılımcıların üniversiteye başlamadan önce yaşadıkları yerleşim birimi ile vatandaşlık okuryazarlık ölçeği geneli ve alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

5.7. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Anayasal Çerçeve de Temel Hak ve Özgürlükleri Bilme Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmanın bu sorusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri anayasal çerçeve de temel hak ve özgürlükleri bilme durumu değişkenine göre test edilmiştir. Vatandaşlık okuryazarlık ölçeği genelinde ve bilgi alt boyutunda Mann

Whitney U testi; ilgi, eylem ve hak arama alt boyutunda ise bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Katılımcıların anayasal çerçevede temel hak ve özgürlükleri bildiklerini ifade etmesi ile ölçeğin geneli ve boyutları arasındaki ilişkinin görülebilmesi için bulgular Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Anayasal Çerçevede Temel Hak ve Özgürlüklerini Bilme Durumu Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi ve Bağımsız T Testi Sonuçları

Ölçek ve Boyutları	Kategoriler	n	$\bar{x}$	p
Vatandaşlık Okuryazarlık Ölçeği Geneli	Evet	176	104,83	0,001
	Hayır	23	63,04	
Bilgi	Evet	176	103,86	0,008
	Hayır	23	70,43	
İlgi	Evet	176	3,0355	0,000
	Hayır	23	2,3261	
Eylem	Evet	176	2,8949	0,121
	Hayır	23	2,6576	
Hak Arama	Evet	176	3,5772	0,002
	Hayır	23	2,9457	

Tablo 12 incelendiğinde katılımcıların anayasal hak ve özgürlükleri bilme durumu ile vatandaşlık okuryazarlık ölçeği geneli arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Anayasal hak ve özgürlükleri bildiklerini beyan eden katılımcıların vatandaşlık okuryazarlığı ölçeği puanlarının ortalaması bilmediklerini beyan eden katılımcılardan daha yüksektir. Aynı şekilde bilgi, ilgi ve hak arama alt boyutları ile anayasal hak ve özgürlükleri bilme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Anayasal hak ve özgürlükleri bildiklerini beyan eden katılımcıların bu alt boyutların puanlarının ortalamaları bilmediklerini beyan eden katılımcılardan daha yüksektir. Katılımcıların anayasal hak ve özgürlükleri bilmesi durumu ile eylem alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

5.8. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Sivil Toplum Kuruluşlarına Üye Olma Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmanın bu sorusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri sivil toplum kuruluşlarına üye olma durumu değişkenine göre test edilmiştir.

Vatandaşlık okuryazarlık ölçeği geneli ve bilgi alt boyutunda Mann Whitney U testi; ilgi, eylem ve hak arama alt boyutunda ise bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Katılımcıların sivil toplum kuruluşuna üye olması ile ölçeğin geneli ve boyutları arasındaki ilişkinin görülebilmesi için bulgular Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Sivil Toplum Kuruluşlarına Üye Olma Durumu Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi ve Bağımsız T Testi Sonuçları

Ölçek ve Boyutları	Kategoriler	n	$\bar{x}$	p
Vatandaşlık Okuryazarlık Ölçeği Geneli	Evet	27	93,93	0,555
	Hayır	172	100,95	
Bilgi	Evet	27	86,19	0,177
	Hayır	172	102,17	
İlgi	Evet	27	2,9861	0,820
	Hayır	172	2,9484	
Eylem	Evet	27	2,8194	0,698
	Hayır	172	2,8750	
Hak Arama	Evet	27	3,3148	0,263
	Hayır	172	3,5339	

Tablo 13 incelendiğinde katılımcıların sivil toplum kuruluşuna üye olma durumu ile vatandaşlık okuryazarlık ölçeği geneli ve alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

5.9. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Siyasal Etkinliklere Katılma Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmanın bu sorusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri siyasal etkinliklere katılma durumu değişkenine göre test edilmiştir. Vatandaşlık okuryazarlık ölçeği geneli ve bilgi alt boyutunda Mann Whitney U testi; ilgi, eylem ve hak arama alt boyutunda ise bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Katılımcıların siyasal etkinliklere katılması ile ölçeğin geneli ve boyutları arasındaki ilişkinin görülebilmesi için bulgular Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Siyasal Etkinliklere Katılma Durumu Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi ve Bağımsız T Testi Sonuçları

Ölçek ve Boyutları	Kategoriler	n	$\bar{x}$	p
Vatandaşlık Okuryazarlık Ölçeği Geneli	Evet	17	109,85	0,461
	Hayır	182	99,08	
Bilgi	Evet	17	88,12	0,370
	Hayır	182	101,11	
İlgi	Evet	17	3,2059	0,174
	Hayır	182	2,9299	
Eylem	Evet	17	2,9485	0,613
	Hayır	182	2,8599	
Hak Arama	Evet	17	3,4853	0,931
	Hayır	182	3,5060	

Tablo 14 incelendiğinde katılımcıların siyasal etkinliklere katılma durumu ile vatandaşlık okuryazarlık ölçeği geneli ve alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

5.10. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Karşılaştıkları Bir Sorunu Belirtmek İçin Dilekçe Yazma Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmanın bu sorusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri karşılaştıkları bir sorunu belirtmek için dilekçe yazma durumu değişkenine göre test edilmiştir. Vatandaşlık okuryazarlık ölçeği geneli ve bilgi alt boyutunda Mann Whitney U testi; ilgi, eylem ve hak arama alt boyutunda ise bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Katılımcıların karşılaştıkları bir sorunu belirtmek için dilekçe yazması ile ölçeğin geneli ve boyutları arasındaki ilişkinin görülebilmesi için bulgular Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeyleri Karşılaştıkları Bir Sorunu Belirtmek İçin Dilekçe Yazma Durumu Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi ve Bağımsız T Testi Sonuçları

Ölçek ve Boyutları	Kategoriler	n	$\bar{x}$	p
Vatandaşlık Okuryazarlık Ölçeği Geneli	Evet	126	114,94	0,000
	Hayır	73	74,21	
Bilgi	Evet	17	105,94	0,054
	Hayır	182	89,75	
İlgi	Evet	17	3,1032	0,000
	Hayır	182	2,6951	
Eylem	Evet	17	3,0149	0,000
	Hayır	182	2,6130	
Hak Arama	Evet	17	3,6951	0,000
	Hayır	182	3,1747	

Tablo 15 incelendiğinde katılımcıların karşılaştıkları bir sorunu belirtmek için dilekçe yazma durumu ile vatandaşlık okuryazarlığı ölçeği geneli ve ilgi, eylem, hak arama alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($p<0,05$). Katılımcılardan karşılaşılan bir sorunu belirtmek için dilekçe yazanların ortalama puanları yazmayanlardan daha yüksektir. Bilgi alt boyutunda ise dilekçe yazan katılımcılar ile yazmayanlar arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

BÖLÜM VI

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulgularından elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlara bağlı olarak tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuç konu ile ilgili yapılan farklı çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Çiçek (2018) araştırmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iyi vatandaşlık algı düzeylerinin çok yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Evler (2019) araştırmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurttaşlık algılarının yüksek çıktığı sonucuna ulaşmıştır. Çolak ve Öztürk (2022) araştırmalarında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık ve okuryazarlık düzeyleri yüksek çıktığı sonucuna ulaşmıştır. Aynı şekilde Çavuşoğlu (2022) araştırmasında üniversite öğrencilerinin vatandaşlık algısının yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde; kadın ve erkek katılımcıların vatandaşlık okuryazarlık düzeylerinin toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu sonucunu destekleyen ve desteklemeyen çalışmalar mevcuttur. Bu sonuç Kaya (2013), Acar (2018), Çiçek (2018), Kapusızoğlu (2021), Çolak ve Öztürk (2022) araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Kaya (2013)

araştırmasında vatandaşlık algısı ölçeğinden elde ettiği sonuçlarda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının liberal vatandaşlık, küresel vatandaşlık ve cumhuriyetçi vatandaşlık algısında cinsiyet değişkeninde anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Acar (2018) çalışmasında öğrenci velilerinin vatandaşlık algısında cinsiyete göre anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Çiçek (2018) araştırmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iyi vatandaşlık algısının cinsiyete göre anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Kapusızoğlu (2021) araştırmasında 18 yaş üstü bireylerde vatandaşlık okuryazarlığının cinsiyete göre farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Aynı şekilde Çolak ve Öztürk (2022) araştırmalarında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ve cinsiyet değişkeninde anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu durum cinsiyet değişkeninin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri üzerine etkisinin olmadığı yönünde yorumlanabilir. Araştırma sonucuyla benzer olmayan çalışmalarda mevcuttur. Durualp ve Doğan (2018) araştırmalarında sekizinci sınıf öğrencilerinin vatandaşlık algısının cinsiyet değişkeninde anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre vatandaşlık algısı daha olumlu çıkmıştır. Evler (2019) araştırmasında cinsiyet değişkeninde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri arasındaki boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Kadınların yurttaşlık algıları daha yüksek çıkmıştır. Malkoç (2020) kadın öğretmenlerin demokratik vatandaşlık boyutuna ilişkin daha olumlu tepki gösterdikleri sonucu ortaya çıkarak kadın ve erkek öğretmenler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde Demirbaş ve Aydınözü (2020) araştırmasında üniversite öğrencilerinin vatandaşlık algılarını belirlenmesinde cinsiyet değişkeninde anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri sınıf düzeyine göre incelendiğinde; katılımcıların vatandaşlık okuryazarlık düzeylerinin toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu sonucunu destekleyen çalışmalar tespit edilmiştir. Bu sonuç Kaya (2013), Çiçek (2018) ve Evler (2019) araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Kaya (2013) araştırmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık algısı sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Çiçek (2018) araştırmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iyi vatandaşlık algıları sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Aynı şekilde Evler (2019) araştırmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurttaşlık algıları sınıf

değişkenine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu durum sınıf düzeyinin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyi üzerine etkisinin olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri anne eğitim düzeyi değişkenine göre incelendiğinde; katılımcıların vatandaşlık okuryazarlık düzeylerinin toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın sonucunu destekleyen ve desteklemeyen çalışmalar mevcuttur. Çiçek (2018), Demirbaş ve Aydınözü (2020) araştırmalarında benzer sonuçlara ulaşmıştır. Çiçek (2018) araştırmasında katılımcıların iyi vatandaşlık algıları anne öğrenim durumuna bağlı olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Aynı şekilde Demirbaş ve Aydınözü (2020) araştırmalarında üniversite öğrencilerinin vatandaşlık algılarını belirlenmesinde anne eğitimine dair görüşlerinde anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum anne eğitim düzeyinin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlığı düzeyleri üzerine etkisinin olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Ancak Durualp ve Doğan (2018) araştırmalarında anlamlı bir farklılığın olduğu yönünde tespitleri ile anne eğitim düzeyi yüksek öğrencilerin daha yüksek vatandaşlık algısına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı şekilde Evler (2019) çalışmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurttaşlık algılarında anne öğrenim düzeyinde anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri baba eğitim düzeyi değişkenine göre incelendiğinde; katılımcıların vatandaşlık okuryazarlık düzeylerinin ilgi, eylem ve hak arama alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çıkan sonuç Çiçek (2018), Evler (2019), Demirbaş ve Aydınözü (2020) araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Çiçek (2018) araştırmasında katılımcıların iyi vatandaşlık algılarının baba öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Evler (2019) araştırmasında katılımcıların yurttaşlık algılarının baba öğrenim düzeyinde anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Aynı şekilde Demirbaş ve Aydınözü (2020) araştırmasında üniversite öğrencilerinin vatandaşlık algılarını belirlenmesinde baba eğitim durumu ile ilgili anlamlı bir farklılık tespit edilemediği görülmektedir. Bu durum baba eğitim düzeyinin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlığı düzeylerinin ilgi, hak arama ve eylem alt boyutu üzerine etkisinin olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Vatandaşlık

okuryazarlığı ölçeğinin bilgi alt boyutundaki toplam puanlarda ise anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların baba eğitim düzeyinin ilkokul mezunlarının lisansüstü mezunlara göre yüksek puan ortalamasına sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak Durualp ve Doğan (2018) araştırma sonuçlarında ise baba eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin daha yüksek vatandaşlık algısına sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuç araştırma sonucundan farklı olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri üniversiteye başlamadan önce yaşadıkları yerleşim birimi durumu değişkenine göre incelendiğinde; katılımcıların vatandaşlık okuryazarlık düzeylerinin elde edilen toplam puanları ve alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığı sonucuna varılmıştır. Araştırmanın bu sonucunu destekleyen ve desteklemeyen çalışmalar mevcuttur. Bu sonuç Kaya (2013), Çiçek (2018) ve Evler (2019) araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Kaya (2013) araştırmasında katılımcıların vatandaşlık algısı boyutlarında yaşadıkları yerleşim birimine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çiçek (2018) araştırmasında katılımcıların iyi vatandaşlık algıları yaşadıkları yere göre anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Aynı şekilde Evler (2019) araştırmasında katılımcıların yurttaşlık algıları yaşadıkları yere göre anlamlı bir farklılığın olmadığı şeklinde sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum katılımcıların üniversiteye başlamadan önce yaşanan yerleşim biriminin vatandaşlık okuryazarlığı düzeyleri üzerine etkisinin olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Bununla birlikte Demirbaş ve Aydınöz (2020) araştırmalarında il merkezinde yaşadıklarını belirten öğrencilerin vatandaşlık algılarının demokrasi kültürü faktörüne ilişkin olarak köyde yaşadıklarını belirten öğrencilerden yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kapusızoğlu (2021) araştırmasında 18 yaş üstü bireylerin yaşadıkları yerleşim birimi açısından vatandaşlık okuryazarlığının farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır. Çavuşoğlu (2022) araştırmasında kırsal kesimde yaşadıklarını belirten üniversite öğrencilerinin şehirde, ilçe merkezinde yaşadıklarını belirten üniversite öğrencilerine oranla vatandaşlık algılarının daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçların araştırma sonucu ile arasında farklılık olduğu söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri anayasal çerçevede temel hak ve özgürlükleri bilme durumu değişkenine göre incelendiğinde; vatandaşlık okuryazarlık düzeylerinin elde edilen toplam puanları ve bilgi, ilgi ve hak arama alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır. Anayasal

çerçevede temel hak ve özgürlükleri bildiklerini belirten katılımcıların puan ortalamaları daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak eylem alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucu tespit edilmiştir. Bu durum vatandaşlık okuryazarlık düzeyinde edinilen davranışların eyleme dönüştürülmediği şeklinde yorumlanabilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri sivil toplum kuruluşlarına üye olma durumu değişkenine göre incelendiğinde; vatandaşlık okuryazarlık düzeylerinin elde edilen toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığı sonucuna varılmıştır. Kanar (2021) araştırmasında sivil toplum kuruluşu üyesi katılımcıların küresel vatandaşlık düzeylerinin herhangi bir sivil toplum kuruluşu üyesi olmayan katılımcılara göre daha pozitif olduğu fakat farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç araştırma sonucuyla benzerlik göstermektedir. Ak (2018) araştırmasında ise üniversite öğrencilerinin vatandaşlık algısının belirlenmesinde katılımcıların herhangi bir dernek, vakıf ve sivil toplum kuruluşlarına üye olma düzeyinin düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kapusızoğlu (2021) araştırmasında 18 yaş üstü bireylerde vatandaşlık okuryazarlığının sivil toplum örgütüne üyeliğine göre farklılaştığı ve üye olan bireylerin üye olmayanlara göre daha yüksek bir sonuç olduğuna ulaşmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri siyasal etkinliklere katılma durumu değişkenine göre incelendiğinde; vatandaşlık okuryazarlık düzeylerinin elde edilen toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığı sonucuna varılmıştır. Elde edilen sonuç benzer yapılan bir araştırma olan Ak (2018) araştırmasında üniversite öğrencilerinin vatandaşlık algısının belirlenmesinde siyasal katılımların daha çok seçimlerde oy kullanmak şeklinde olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri karşılaştıkları sorunu belirtmek için dilekçe yazma durumu değişkenine göre incelendiğinde; vatandaşlık okuryazarlık düzeylerinin toplam puanları ve ilgi, eylem ve hak arama alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılardan karşılaşılan bir sorunu dile getirmek için dilekçe yazanların ortalama puanları dilekçe yazmayanlardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bilgi alt boyutunda ise dilekçe yazan katılımcılar ile yazmayan katılımcılar arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

6.2. Öneriler

Bu bölümde araştırmanın sonuçları doğrultusunda bazı önerilere yer verilmiştir:

- Araştırmada katılımcıların vatandaşlık okuryazarlık düzeylerine etkisi olabileceği düşünülen değişkenlere yönelik analizler yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda belirlenen değişkenlerin birçoğunda anlamlı farklılıklar tespit edilememiştir. Bunun için farklı değişkenlerin yer aldığı çalışmalar yapılabilir.
- Araştırmada katılımcıların sivil toplum kuruluşlarına üye olabilmeleri için üniversitelerdeki sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin artırılması sağlanabilir.
- Araştırma sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yönelik yapılmış olup konuyla ilgili farklı araştırmalar sosyal bilgiler öğretmenleri ile yapılabilir.
- Araştırmada katılımcıların vatandaşlık okuryazarlık düzeyleri nicel yöntemle belirlenmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Farklı bir araştırma nitel veya karma yöntem kullanılarak yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Acar, F. (2018). *Öğrenci velilerindeki vatandaşlık algılarının belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Ak, M. (2018). Üniversite öğrencilerinin vatandaşlık algısı: Gümüşhane Üniversitesi örneği. *Karadeniz Araştırmaları*, 15(57), 153-170.
- Akbaba, B., & Aksoy, B. (2019). Sosyal bilgilerde beceri eğitimi. B. Aksoy, B. Akbaba & B. Kılcan (Ed.), *Sosyal bilgilerde beceri eğitimi* içinde. (s. x-xvii). Ankara: Pegem.
- Akdağ, H., & Taşkaya, S. M. (2010). Vatandaşlık ve insan hakları eğitiminin sosyal bilgiler öğretimindeki yeri. R. Turan & K. Ulusoy (Ed.), *Sosyal bilgilerin temelleri* içinde (s. 85-108). Ankara: Maya Akademi.
- Aktaş, V., & Ayaydın, Y. (2023). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin küresel vatandaşlık eğitimi ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. *International Journal of Social Science Research*, 12(1), 134-154.
- Akyıldız, S. (2012). Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersi öğretim programının uygulamadaki etkililiğinin değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 42(196), 69-91.
- Altun, A. (2005). *Gelişen teknolojiler ve yeni okuryazarlıklar*. Ankara: Anı.
- Altunya, N. (2003). *Vatandaşlık bilgisi*. Ankara: Anı.
- Anditasari, R. D., Sutrisno, S., Nur'aini, K. N. & Aristyowati, A. (2023). Actualization of civic literacy in the learning of citizenship in high school. *International Journal of Educational Qualitative Quantitative Research*, 2(1), 7-11.
- Andrews, K., & Aydin, H. (2020). Pre-service teachers' perceptions of global citizenship education in the social studies curriculum. *Journal of Social Studies Education Research*, 11(4), 84-113.

- Aslan, E. (2016). Geçmişten günümüze sosyal bilgiler. D. Dilek (Ed.), *Sosyal bilgiler eğitimi içinde* (s. 3-48). Ankara: Pegem.
- Atay, E. E. (2022). Osmanlıda devlet anlayışı. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 6 (1).
- Aybay, R. (2006). *Vatandaşlık hukuku*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi.
- Barr, R., Barth, L. J., & Shermis, S. S. (2013). *Sosyal bilgilerin doğası*. (C. Dönmez, Çev. Ed.). Ankara: Pegem.
- Bıçak, İ. (2018). *Öğretmenlerin vatandaşlık eğitimi ve vatandaşlık eğitimi sürecine yönelik görüşlerinin analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bıçak, İ., & Ereş, F. (2018). Öğretmenlerin vatandaşlık eğitimi ve vatandaşlık eğitimi sürecine yönelik görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16(2), 257-279.
- Bilge, Ö. (2020). Vatandaşlık kavramı ve vatandaşlık hukukunu etkileyen faktörler hakkında değerlendirme. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 22(1), 129-150.
- Boğazlıyan, B., & Yılmaz, A. (2018). Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin vatandaşlık üzerine metaforik algıları. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1(1), 70-89.
- Bulut, B. (2023). Vatandaşlık kavramının tarihsel temelleri ve değişen yapısı. B. Bulut (Ed.), *Yeni vatandaşlık yaklaşımları ve eğitimi*. (s. 1-16). Ankara: Pegem.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F.(2023). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Çatak, M. (2020). Programlara göre sosyal bilgilerin tarihi gelişimi. S. Şimşek (Ed.), *Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri için sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 1-24). Ankara: Anı.
- Çavuşoğlu, H. (2022). Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi öğrencilerinin vatandaşlık algısı. *Beykoz Akademi Dergisi*, 10(2), 194-218.
- Çiçek, S. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iyi vatandaşlık algılarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Çiftci, A. (2017). *Vatandaşlık bilgisi demokrasi ve insan hakları*. Ankara: Gazi.

- Çolak, A. & Öztürk, T. (2022). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 6(2), 310-337.
- Delican, B. (2022). Okuma yazma becerileri ve 21. yüzyılda okuryazarlık. H. Akyol & B. Delican (Ed.), *Yeni okuryazarlıklar değişen metin algısı ve 21. Yüzyıl okuryazarlık türleri* içinde (s. 1-11). Ankara: Pegem.
- Demir, S. B. (2016). Sosyal bilgiler eğitimi ve vatandaşlık bilgisi. S. B. Demir (Ed.), *Vatandaşlık bilgisi* içinde (s. 2-11). Ankara: Anı.
- Demir, S. B. (2016). Sosyal bilgiler eğitimi ve vatandaşlık bilgisi. S. B. Demir (Ed.), *Vatandaşlık bilgisi* içinde (s. 2-10). Ankara: Anı.
- Demirbaş, İ., & Aydınözü, D. (2020). Üniversite öğrencilerinin vatandaşlık algısının belirlenmesi. *Kastamonu Education Journal*, 28(2), 630-640.
- Dewi, S. L., Misnawati, Hayati, R., Zuhra, I., & Misnar. (2023). Merdeka Belajar–Kampus Merdeka (MBKM) to strengthen the culture and citizenship literacy of efl pre service teachers. *Studies in English Language and Education*, 10(3), 1270-1289.
- Duman, T., Karakaya, N., & Yavuz, N. (2005). *Vatandaşlık bilgisi*. Ankara: Gündüz Eğitim.
- Durualp, E., & Doğan, İ. (2018). Sekizinci sınıf öğrencilerinin vatandaşlık algısının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (47), 291-316.
- Ekici, Ö. (2018). *Ortaokullarda vatandaşlık eğitiminde yaşanan sorunlara ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Ersoy, A., & Öztürk, F. (2015). Bir vatandaşlık değeri olarak yurtseverlik: sosyal bilgiler öğretmen adaylarının algısı. *İlköğretim Online*, 14(3), 974-992.
- Evler, Ş. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurttaşlık algıları*. Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Faiz, M. (2018). Yurttaşlık okuryazarlığı. S. Kaymakcı (Ed.), *İlkokulda sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 185-213). Eğitimci kitap.

- Faiz, M., & Karasu Avcı, E. (2018). 4.ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları “etkin vatandaşlık” öğrenme alanında yer alan becerilerin ve değerlerin incelenmesi. *International Journal of New Approaches in Social Studies*, 2(1), 1-21.
- Gbadamosi, T. V. (2013). Effects of teaching citizenship component of social studies on primary school pupils’ civic knowledge and skills. *Nigerian Journal of Social Studies*, 16(2), 1-12.
- Genç, K., & Çelik, H. (2018). Türkiye’deki vatandaşlık eğitiminin branş öğretmenlerinin bakış açılarıyla değerlendirilmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 8(1), 126- 138.
- George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by step: A simple guide and reference, 17.0 update*. 10th Edition, Boston: Pearson
- Gökçınar, B. (2022). *Sosyal bilgiler ders kitaplarının temel vatandaşlık değerleri ve becerileri açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Gömleksiz, M. N., & Akyıldız, S. (2012). Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersi öğretim programının uygulamadaki etkililiğinin değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 42(196), 69-91.
- Göz, N. L. (2010). *İlköğretimde demokrasi ve vatandaşlık eğitimi*. Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Güneş, F. (2012). Bologna süreci ile yükseköğretimde öngörülen beceri ve yetkinlikler. *Yükseköğretim Ve Bilim Dergisi*, (1), 1-9.
- Güven, S. (2021). Sosyal bilgiler dersinde vatandaşlık eğitimi ve vatandaşlık eğitiminde modeller. R. Turan & H. Akdağ (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar* içinde (s. 36-56). Ankara: Pegem.
- İkinci, İ. (2016). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık algıları ve vatandaşlık eğitimi ile ilgili düşüncelerinin incelenmesi*. Doktora tezi, Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Kanar, H. B. (2021). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer tercihlerinin küresel vatandaşlık düzeylerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

- Kapusızoğlu, M. (2021). *Vatandaşlık okuryazarlığı: bir ölçek geliştirme çalışması*. Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Karadağ, A., & Kapusızoğlu, M. (2022). Vatandaşlık okuryazarlığı ölçeği: geliştirme, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(30), 37-71.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi* (27. Basım). Ankara: Nobel.
- Karasu Avcı, E., Faiz, M., & Turan, S. (2020). Etkili vatandaşlık eğitiminde değerler eğitimi: sosyal bilgiler öğretmenlerinin düşünceleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18(39), 263-296.
- Kaya, B. (2013). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık algıları ile politik ilgi ve katılımları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, B. (2015). Sosyal bilgilerde beceri öğretimi. C. Dönmez & K. Yazıcı (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 263-300). Ankara: Pegem.
- Kaya, M. M. (2022). Türkiye’de vatandaşlık ve vatandaşlık eğitimi. E. Dinç, İ. Dere & S. Üztemur (Ed.), *Vatandaşlık bilgisi ve eğitimi demokratik vatandaşlık eğitimi için yeni bir yaklaşım içinde* (s. 27-45). Ankara: Pegem.
- Kapusızoğlu, M. (2021). *Vatandaşlık okuryazarlığı: bir ölçek geliştirme çalışması*. Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Kıncal, R. Y. (2015). *Vatandaşlık bilgisi*. Ankara: Nobel.
- Kuş, Z. (2013). Politik okuryazarlık ve aktif vatandaşlık. E. Gençtürk & K. Karatekin (Ed.), *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar içinde* (s. 208-227). Ankara: Pegem.
- Kuş, Z., & Aksu, A. (2017). Vatandaşlık ve vatandaşlık eğitimi hakkında sosyal bilgiler öğretmenlerinin inançları. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2017(8), 18-41.
- Kuş, Z. (2019). Politik okuryazarlık. B. Aksoy, B. Akbaba & B. Kılcan (Ed.), *Sosyal bilgilerde beceri eğitimi içinde* (s. 445- 468). Ankara: Pegem.
- Kuş, Z. (2020). *Türkiye’de ve dünya’da vatandaşlık eğitimi*. Ankara: Pegem.

- Ma'Ruufah, M. A. (2024). Student perspectives about the flipped classroom model that used to improve civic literacy. *Pegem Journal of Education and Instruction*, 14(2), 275-280.
- MEB, (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara: MEB.
- MEB, (2024). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. Ankara: MEB.
- Mellor, S. (2010). Insights from formal testing of civics and citizenship learning in Australia. *Citizenship Teaching & Learning*, 6(1), 25-42.
- Mızrak, N. F. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlık niteliklerine ilişkin düşüncelerinin analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Malkoç, S. (2020). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık tiplerinin belirlenmesi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Önal, H. İ., & Alaca, E. (2017). Vatandaşlık okuryazarlığı çerçevesinde e-belediye uygulamalarının değerlendirilmesi. *Bilgi Dünyası*, 18(1), 93-124.
- Özmen, C. (2015). Dünyada ve ülkemizde sosyal bilgiler. C. Dönmez & K. Yazıcı (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 3-19). Ankara: Pegem.
- Pamuk, A., & Alabaş, R. (2016). Vatandaşlık ve sosyal bilgiler. D. Dilek (Ed.), *Sosyal bilgiler eğitimi içinde* (s. 333-350). Ankara: Pegem.
- Polat, E. G. (2011). Osmanlıdan günümüze vatandaşlık anlayışı. *Ankara Barosu Dergisi*, (3).
- Polat, S., & Aksoy, B. (2021). Sosyal bilgiler öğretimi. S. Polat & B. Aksoy (Ed.), *Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretiminde çağdaş öğrenme ve öğretme yaklaşımları içinde* (s. 1-18). Ankara: Pegem.
- Sabancı, O. (2008). *İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde yer alan vatandaşlık konularıyla ilgili kavramsal anlamaları*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Safran, M. (2015). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. B. Tay & A. Öcal (Ed.), *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 2-16). Ankara: Pegem.

- Sever, I. (2021). Sosyal bilgiler dersinin temel becerileri. V. Aktepe, M. Gündüz, N. Kurtde Fidan & E. Yalçinkaya (Ed.), *Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 22-40). Ankara: Pegem.
- Sim, J. B. Y. (2008). What does citizenship mean? Social studies teachers' understandings of citizenship in Singapore schools. *Educational Review*, 60(3), 253-266.
- Som, İ., & Karataş, H. (2015). Türkiye’de vatandaşlık eğitimi üzerine bir inceleme. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 33-50.
- Sönmez, V. (2010). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı.
- Sunal, C. S., Kelley, L. A., & Sunal, D. W. (2009). Citizenship education in the elementary classroom: teacher candidates photograph and describe their perceptions. *Journal of Social Studies Research*, 33(1), 33-70.
- Şimşir, M., & Çetiner, A. (2021). Sosyal bilgilerde ideal vatandaşlık eğitimi üzerine kavramsal bir değerlendirme. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 5(1), 35-47.
- Tabachnick, B.G., & Fidell, L.S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.), Boston: Pearson.
- Tonga, D. (2013). 8. sınıf öğrencilerinin vatandaşlık bilinci düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Töre, N. (2017). Değişen dünyada vatandaşlık. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, (10), 553-595.
- Tuna, C. (2019). Vatandaşlık ile ilgili temel kavramlar. Z. Merey (Ed.), *Vatandaşlık bilgisi* içinde (s. 2-19). Ankara: Pegem.
- Türk Dil Kurumu. (2024). Güncel Türkçe sözlük. <https://sozluk.gov.tr>. Erişim Tarihi (20 Temmuz 2024).
- Ulutaş, E. (2014). Türkiye’de vatandaşlık ve anayasal süreç. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 9(1), 73-102.
- Ünal, F. (2019). *Vatandaşlık yaklaşımları vatandaşlık bilinci karma araştırma örneği*. Ankara: Pegem.

- Yeşilbursa, C. C. (2015). Sosyal bilgiler öğretiminde temel yaklaşımlar. C. Dönmez & K. Yazıcı (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 47-57). Ankara: Pegem.
- Yılmaz, D. (2002). *Üniversiteler için vatandaşlık bilgisi*. Konya: Çizgi.
- Yiğit, E. Ö. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının gözünden vatandaşlık ve Türk vatandaşlığı. *İlköğretim Online*, 16(2), 406-427.
- Yiğit, E. Ö. (2019). Vatandaşlık: felsefi, ideolojik ve tarihsel temelleri. C. Öztürk, Z. İbrahimoglu & G. Yıldırım (Ed.), *Kuramsal temeller ve güncel tartışmalar ışığında 21. yüzyılda vatandaşlık ve vatandaşlık eğitimi* içinde (s. 11-32). Ankara: Pegem.

EKLER

EK 1. Veri Toplama Araçları

Değerli Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları,

Bu ölçek “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi” konulu araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılmak üzere sizlere sunulmuştur. Bu araştırma ile öğretmen adaylarının vatandaşlık okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu ölçme aracı, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgiler, ikinci bölümde vatandaşlık okuryazarlık düzeylerinin ölçüldüğü maddelere yer verilmiştir. Ölçme aracındaki maddeleri lütfen dikkatlice okuyunuz. Vereceğiniz cevaplar herhangi bir kişi veya kuruluşla paylaşılmayacak; sadece bilimsel amaçlı ve toplu olarak değerlendirilecektir. Doğru ve güvenilir sonuçlar elde edilmesi **verdiğiniz cevapların doğruluğuna ve içtenliğine** bağlıdır. Çalışmaya sağlayacağınız değerli katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Melike KIZILKAYA

Gazi Üniversitesi

1. BÖLÜM

Kişisel Bilgiler

1. Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek ()
2. Sınıfınız: 1 () 2 () 3 () 4 ()
3. Anne Eğitim Durumu: İlkokul () Ortaokul () Lise () Ön Lisans () Lisans () Lisansüstü () Diğer (lütfen belirtiniz.).....
4. Baba Eğitim Durumu: İlkokul () Ortaokul () Lise () Ön Lisans () Lisans () Lisansüstü () Diğer (lütfen belirtiniz.).....
5. Üniversiteye Başlamadan Önce Yaşadığınız Yerleşim Birimi: Büyükşehir () Şehir () İlçe () Kasaba () Köy ()
6. Anayasal çerçevede temel hak ve özgürlükleri biliyor musunuz? Evet () Hayır ()
7. Herhangi bir sivil toplum kuruluşuna (dernek, vakıf vb.) üye misiniz? Evet () Hayır ()
8. Siyasal etkinliklere katılıyor musunuz? Evet () Hayır ()
9. Karşılaştığınız bir sorunu belirtmek için dilekçe yazar mısınız? Evet () Hayır ()

EK 2. Vatandaşlık Okuryazarlığı Ölçeği

2. BÖLÜM

Aşağıda gündelik yaşamınıza ilişkin çeşitli ifadeler yer almaktadır. Lütfen her bir ifadeye ne ölçüde KATILIP KATILMADIĞINIZI aşağıdaki 5 aralıklı ölçek üzerinde belirtiniz.

1-----2-----3-----4-----5

Kesinlikle **Katılmıyorum** **Kararsızım** **Katılıyorum** **Kesinlikle**

Katılmıyorum **Katılıyorum**

BİLGİ	Herkesin dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahip olduğunu bilirim	1	2	3	4	5
	Herkesin düşüncelerini serbestçe ifade edebilmesinin bir hak olduğunu bilirim	1	2	3	4	5
	Hiç kimsenin yaşam hakkından yoksun bırakılamayacağını bilirim	1	2	3	4	5
	Kimsenin özel hayatına dokunulamayacağını bilirim	1	2	3	4	5
	Devletin en temel görevinin bireylerin güvenliğini sağlamak olduğunu bilirim	1	2	3	4	5
	Devletin en temel görevinin bireylerin özgürlüğünü korumak olduğunu bilirim	1	2	3	4	5
	Anayasada düzenlenmiş temel hak ve hürriyetlerimi bilirim	1	2	3	4	5
	Anayasal çerçevede yerleşme ve seyahat özgürlüğüm olduğunu bilirim	1	2	3	4	5
	Hakkımı aramak için başvuru yapabileceğim mercileri bilirim	1	2	3	4	5
İLGİ	Belediye Meclisinin aldığı kararları takip ederim	1	2	3	4	5
	İktidarın seçim vaatlerinin gerçekleşip gerçekleşmediğini takip ederim	1	2	3	4	5
	Meclis çalışmalarını takip ederim	1	2	3	4	5
	Sağlık hizmetlerinde yapılan düzenlemeleri takip ederim	1	2	3	4	5
	Sendikaların yaptıkları çalışmalarla ilgilenirim	1	2	3	4	5

	Sivil toplum örgütlerinin çalışmalarıyla ilgilenirim	1	2	3	4	5
	Siyasal partilerin seçim vaatleriyle ilgilenirim	1	2	3	4	5
	Sosyal güvenlik hizmetlerinde yapılan düzenlemeleri takip ederim	1	2	3	4	5
EYLEM	Oy verdiğim siyasal parti için diğer insanları ikna etmeye çalışırım	1	2	3	4	5
	Oy verdiğim siyasal partinin toplantı ve mitinglerine katılırım	1	2	3	4	5
	Oy verdiğim siyasal partiye bağışta bulunurum	1	2	3	4	5
	Oy verdiğim siyasal parti tarafından organize edilen veya desteklenen çalışmalara katılırım	1	2	3	4	5
	Asayişle ilgili bir problemle karşılaştığımda emniyet güçlerine haber veririm	1	2	3	4	5
	Hakkımı aramak için hukukî yollara başvuruda bulunurum	1	2	3	4	5
	Kamu kurumları ile bir sorun yaşarsam Kamu Denetçiliği Kurumuna başvururum	1	2	3	4	5
	Mahallemde karşılaştığım bir problemi (su/doğalgaz borusu patlaması/çukur vb.) yetkililere bildiririm	1	2	3	4	5
HAK ARAMA	Mahkeme önünde hukukî yardım almadan kendimi savunabilirim	1	2	3	4	5
	Mahkemelere hukukî yardım almadan başvuruda bulunabilirim	1	2	3	4	5
	Satın aldığım mal ve hizmetlerle ilgili bir problem yaşadığımda Tüketici Hakem Heyetlerine başvuruda bulunurum	1	2	3	4	5
	Talep ve beklentilerim için ilgili kurumlara dilekçe yazarım	1	2	3	4	5

EK 3. Vatandaşlık Okuryazarlığı Ölçeği Kullanım İzni

Ölçek İzni Hakkında Gelen Kutusu x

Melike Kızılkaya

21:12 (48 dakika önce)

Alıcı:

Hocam merhaba.

İsmim Melike Kızılkaya. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi bilim dalında yüksek lisans öğrencisiyim. Tezim kapsamında Ahmet Karadağ ile yayınladığınız "Vatandaşlık Okuryazarlığı Ölçeği: Geliştirme, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması" adlı çalışmada geliştirmiş olduğunuz vatandaşlık okuryazarlığı ölçeğini kullanmak için izninizi talep ediyorum.Saygılarımla, iyi çalışmalar.

Mehmet KAPUSIZOĞLU

21:26 (33 dakika önce)

Atıf yapmak şartıyla sıkıntı olmaz. Kolaylıklar dilerim. 6 Haz 2024 Per 21:12 tarihinde Melike Kızılkaya

şunu yazdı:

EK 4. Etik Komisyonu İzin Yazısı

Evrak Tarih ve Sayısı: 31.07.2024-E.1006877

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Komisyonu

Sayı : E-77082166-302.08.01-1006877
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

31.07.2024

DAĞITIM YERLERİNE

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Melike KIZILKAYA'nın, Prof.Dr.Mehmet Ali ÇAKMAK'ın danışmanlığında yürüttüğü "*Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi*" adlı tez çalışması ile ilgili konu Komisyonumuzun 30.07.2024 tarih ve 13 sayılı toplantısında görüşülmüş olup,

İlgilinin çalışmasının, yapılması planlanan yerlerden izin alınması koşuluyla yapılmasında etik açıdan bir sakınca bulunmadığına oybirliği ile karar verilmiş ve karara ilişkin imza listesi ekte gönderilmiştir.

Bulgülerinizi rica ederim.

Araştırma Kod No: 2024 - 1232

Prof. Dr. İsmail KARAKAYA
Komisyon Başkanı

Ek:1 Liste
DAĞITIM
Gereği:
Sayın Prof. Dr. Mehmet Ali ÇAKMAK

Bilgi:
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...